

Erasmus+

VREDNOTE ZA PREDŠOLSKE OTROKE

Avtorji: Alič Cirila, Burjek Janja, Emeršič Metod, Ipavec
Nina, Istenič Vesna, Jerina Martina, Kržič Katarina, Le
Roux Neža, Marinko Irena, Marinko Jurij, Opeka Tina,
Rezan Gültekin Rabia, Slakan Urška, Ünlükahraman Güllü,
Zori Nalan, Zrimšek Pavlina

Leila, izobraževanje in raziskovanje, d.o.o.

VREDNOTE ZA PREDŠOLSKE OTROKE

Ta priročnik je nastal kot del projekta Erasmus+ Ethical values for preschool children in je bila financirana iz the sredstev.

Izjava
Informacije v tem priročniku so namenjene splošni vzgoji. Prizadevamo si, da bi posredovali ažurirane in pravilne informacije vendar ne moremo zagotoviti, da bi bili podatki popolnoma celoviti, natančni, zanesljivi, primerni in dosegljivi. Če se zanašate na spodnje podatke, je to na vašo odgovornost. V nobenem primeru ne moremo biti odgovorni za izgubo ali škodo vključno z omejitvami, posrednimi ali posledičnimi izgubami ali škodo oziroma za izgubo ali škodo, ki nastane zaradi izgube podatkov v zvezi s priročnikom.

Naslov: Vrednote za predšolske otroke

Avtorji: Alič Cirila, Burjek Janja, Emeršič Metod, Ipavec Nina, Istenič Vesna, Jerina Martina, Kržič Katarina, Le Roux Neža, Marinko Irena, Marinko Jurij, Opeka Tina, Rezan Gültekin Rabia, Slakan Urška, Ünlükahraman Güllü, Zori Nalan, Zrimšek Pavlina

Vrsta: Priročnik za vzgojitelje predšolskih otrok

Izdala in založila: Leila d.o.o.

Leto izida: 2016

Izdaja: 1. izdaja

ISBN

© Copyright Leila d.o.o., 2016

Kopiranje in razmnoževanje brez pisnega dovoljenja Leila d.o.o. je prepovedano.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.2(035)(0.034.2)

37.015.31:316.752(035)(0.034.2)

VREDNOTE za predšolske otroke [Elektronski vir] : [priročnik] / [avtorji Alič Cirila ... et al.]. - 1. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Leila, 2016

Način dostopa (URL): <http://vrtec.leila.si/download/prirocnik.pdf> . - Na vrhu nasl. str.: Erasmus+

ISBN 978-961-91608-1-7 (pdf)

1. Alič, Cirila

287361024

KAZALO

UVOD	7
DEJAVNOSTI, KI UVAJAJO PREDŠOLSKE OTROKE V ETIKO	13
ODNOS DO SEBE	15
Ime dejavnosti: HIGIENA (1 leto)	16
Ime dejavnosti: OBLEKA - zapenjanje gumbov in obešanje jopice (3 leta)	19
Ime dejavnosti: GIBANJE (11 mesecev)	21
Ime dejavnosti: ZABOJ ZA SMETI (4-5 let)	22
Ime dejavnosti: IGRA TIŠINE (1-6 let)	23
Ime dejavnosti: POČITEK (1 – 6 let)	24
Ime dejavnosti: BESEDNO IZRAŽANJE – dialogi z odraslim (18 mesecev)	25
Ime dejavnosti: BESEDNO IZRAŽANJE – knjige (6 mesecev)	26
Ime dejavnosti: BESEDNO IZRAŽANJE – rime in pesmi (15-18 mesecev)	28
Ime dejavnosti: IZRAŽANJE OB PLESU (18 mesecev)	30
Ime dejavnosti: IZRAŽANJE OB GLASBI (18 mesecev)	31
Ime dejavnosti: LIKOVNO IZRAŽANJE – pri slikarskem stojalu (18 mesecev)	32
Ime dejavnosti: GOVORITI RESNICO (ko otrok spregovori)	34
Ime dejavnosti: PINOKIO/OSTRŽEK (4-6 let)	36
ODNOS DO DRUGIH	37
Ime dejavnosti: TABLA LJUBEZNI (4-5 let)	38
Ime dejavnosti: RAD TE IMAM (4-5 let)	39
Ime dejavnosti: MOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ (4-5 let)	40
Ime dejavnosti: NAREDIMO NEKAJ ZA MIR (3-5 let)	41
Ime dejavnosti: ZAKONI SPOŠTOVANJA (3-4 leta)	42
Ime dejavnosti: BODIMO SPOŠTLJIVI (5 let)	43
Ime dejavnosti: NARISAL SEM JABOLKO NA DREVO (4-6 let)	44
Ime dejavnosti: MOJA LJUBA MAMICA (3-4 leta)	45
Ime dejavnosti: ŠKATLA PRIJAZNIH DEJANJ (4-5 let)	46
Ime dejavnosti: OTROCI, KI SO PRIPRAVLJENI POMAGATI (3-5 let)	47
Ime dejavnosti: ZGODBE: MRAVLJA IN ČRIČEK (4-5 let)	48
Ime dejavnosti: TO SEM JAZ (4-5 let)	49
Ime dejavnosti: PRIPRAVA IN POSTREŽBA HRANE (18 mesecev)	50
Ime dejavnosti: VLJUDNOSTNI IZRAZI (1-6 let)	52
Ime dejavnosti: KAKO SE OPRAVIČITI (3-6 let)	54
Ime dejavnosti: IZRAŽANJE HVALEŽNOSTI (3-6 let)	55
Ime dejavnosti: SKRIB ZA MLAJŠEGA (3-6 let)	56
Ime dejavnosti: DELJENJE DOBRIN Z DRUGIMI (4-6 let)	57
Ime dejavnosti: PRAZNOVANJE ROJSTNEGA DNE (2-4 leta)	59
Ime dejavnosti: POGOVOR O ODNOSU DO DRUGIH - kaj je prav in kaj narobe (2 leti)	60
Ime dejavnosti: ZNAM POČAKATI – OPAZOVANJE DRUGEGA (2 leti)	62
Ime dejavnosti: PREPOZNAVANJE IN IZRAŽANJE ČUSTEV 1 (3 leta)	64
Ime dejavnosti: PREPOZNAVANJE IN IZRAŽANJE ČUSTEV 2 (3 leta)	66
Ime dejavnosti: PREPOZNAVANJE IN IZRAŽANJE ČUSTEV 3 (5 let)	67
Ime dejavnosti: PRAVILA V VRTCU (1-6 let)	68
Ime dejavnosti: LEPO VEDENJE (2-6 let)	70
Ime dejavnosti: UMIRITEV PRED KOSILOM (1 leto)	71
Ime dejavnosti: HVALEŽNOST – je življenje radodarno z mano? (4 leta)	72
Ime dejavnosti: SPOŠTLJIV OTROK (4-5 let)	73
Ime dejavnosti: MOJE DOMAČE ODGOVORNOSTI (4-5 let)	74
Ime dejavnosti: ZAPLOSKAJMO PRAVIM STVAREM (4-5 let)	75
Ime dejavnosti: IGRA POGUMA (4-5 let)	76
Ime dejavnosti: STRPNOST DO DRUGAČNOSTI (4-5 let)	77

<i>Ime dejavnosti: KARTE ODGOVORNOSTI (4-5 let)</i>	78
<i>Ime dejavnosti: DAJEMO ČOKOLADO (5 let)</i>	79
ODNOS DO STVARI	80
<i>Ime dejavnosti: POMETANJE IN POMIVANJE (18 mesecev)</i>	81
<i>Ime dejavnosti: ZBIRANJE IGRAČ (3-5 let)</i>	83
<i>Ime dejavnosti: PRIPRAVA MIZE (18 mesecev)</i>	84
<i>Ime dejavnosti: KARTICE NASPROTJA – DOBRO, SLABO (3 leta)</i>	85
<i>Ime dejavnosti: KAKO DELITI STVARI, KAKO POČAKATI (3-6 let)</i>	87
<i>Ime dejavnosti: NOŠENJE STOLA (3 leta)</i>	88
<i>Ime dejavnosti: POSPRAVLJANJE (1-6 let)</i>	89
ODNOS DO OKOLJA	90
<i>Ime dejavnosti: LOČEVANJE ODPADKOV (3 leta)</i>	91
<i>Ime dejavnosti: ZAPIRANJE VODE (1-6 let)</i>	95
<i>Ime dejavnosti: SPOŠTLJIV ODNOS DO HRANE (1-6 let)</i>	96
<i>Ime dejavnosti: VRT IN LONČNICE V VRTCU (1-6 let)</i>	97
<i>Ime dejavnosti: GOJIM RASTLINE (5-6 let)</i>	99
<i>Ime dejavnosti: SKRIB ZA ŽIVALI (1-6 let)</i>	100
<i>Ime dejavnosti: KATERA ŽIVAL SEM? (3-5 let)</i>	101
<i>Ime dejavnosti: ZMANJŠANA PORABA PLASTIČNE EMBALAŽE (3,5 let)</i>	102
<i>Ime dejavnosti: RECIKLIRANJE STAREGA PAPIRJA (3 leta)</i>	103
<i>Ime dejavnosti: UGAŠANJE LUČI (4-6 let)</i>	104
<i>Ime dejavnosti: VARČEVANJE (4-5 let)</i>	106
PRILOGE	107
<i>A Prijetno – neprijetno</i>	108
<i>B Prijetni – neprijetni občutki</i>	108
<i>C Čustva – tridelne karte</i>	108
<i>D Čustva in dogodki slike</i>	108
<i>E Čustva in telo</i>	108
<i>F Delovni list: Moja čustva</i>	108
<i>G Delovni list: Ko sem</i>	108
<i>H Pismo olajšanja</i>	108
LITERATURA	138

Spoštovani vzgojitelji, starši in drugi, ki vzgajate predšolske otroke,

Ta priročnik je del **projekta Erasmus +**, k katerim želimo trije vrtci (Mala akademija in Angelin vrtec iz Slovenije ter Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu iz Turčije) prispevati k teoretičnim ugotovitvam in praktičnim možnostim, da bi razširili etične pojme med predšolske otroke. Projekt ima tudi namen spodbuditi nadaljnje raziskave na področju etike v predšolski vzgoji.

Upamo, da bodo opisi številnih dejavnosti koristili posebno vzgojiteljem in staršem predšolskih otrok, ki lahko uporabijo priročnik kot orodje, s pomočjo katerega bodo seznanjali otroke z določenimi vrednotami. Priročnik vsebuje različne dejavnosti - od najobičajnejših kot je higiena, do takšnih kot je na primer govorjenje resnice. Dejavnosti so v skladu s sistemom Montessori razdeljene na 4 skupine: 1) odnos do sebe, 2) odnos do drugih, 3) odnos do stvari in odnos do okolja. Vsaka dejavnost je prikazana z imenom in starostjo otroka, za katerega je primerna, predstavljene so vrednote, ki jih razvija, neposredni in posredni cilji, kaj je potrebno za izvedbo dejavnosti, konkreten opis dejavnosti in možne razširitve.

Dejavnosti je možno vključiti v letni delovni načrt vrtca tako, da vzgojitelji sistematično seznanjajo otroke določenih starostnih skupin z ustreznimi vrednotami. Lahko se ga uporablja tudi le občasno, ko vzgojitelji ali starši začutijo, da bi bilo treba z otrokom razpravljati o kakšni vrednoti. V takem primeru lahko poiščejo ustrezno vrednoto v kazalu in izvedejo dejavnost v skladu z navodili. V večini primerov lahko dejavnosti dodajajo še lastne ideje, nadomestijo potrebne material s čem drugim oziroma skrajšajo ali razširijo dejavnost. Nekatere dejavnosti so predstavljene tudi na spletni strani <http://vrtec.leila.si/erasmus/projekt-erasmus-eticne-vrednote-za-predsolske-otroke-4/>. Ta je lahko v pomoč predvsem tistim, ki želijo stvari tudi videti in ne le brati o njih.

Na projektu smo delali trije partnerji, ki uporabljamo različne predšolske kurikule. Mala akademija uporablja slovenski Kurikulum za vrtce, Angelin vrtec dela na osnovi Montessori programa, Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu pa sledi turškemu nacionalnemu kurikulu. Naša mnenja o spodaj opisanih dejavnostih se razlikujejo. Mnoge dejavnosti so sicer sprejemljive za nas vse, nekatere pa se nam zdijo tuje in jih pri delu z otroci ne moremo uporabljati. Vse dejavnosti smo z zanimanjem pregledali, ne bomo pa jih mogli uporabiti pri delu z otroci. Upamo, da bodo tudi bralci, ki bodo uporabljali ta priročnik, zavzeli podobno strpno stališče.

Želimo, da bi ta priročnik v prihodnje še razširjali, zato bomo hvaležni za vse dodatne opise dejavnosti, ki razširjajo poznavanje vrednot. Zato vas prijazno vabimo, da pošljete svoje prispevke koordinatorju projekt na: info@leila.si.

UVOD

V tej publikaciji smo zbrali vrsto dejavnosti, s pomočjo katerih je možno posredovati vrednote predšolskim otrokom. Upamo, da bo priročnik v pomoč predvsem vzgojiteljem in staršem in da bodo lahko uporabili zbrane ideje, kako naj otroke seznanjajo z vrednotami.

Priročnik je nastal kot del projekta Erasmus+, s katerim želimo seznaniti vzgojitelje, starše predšolskih otrok, javne strokovne delavce in širšo javnost o sodobnih teoretičnih ugotovitvah in praktičnih možnostih za razširjanje etičnih pojmov med najmlajšimi. S projektom pa bi radi spodbudili tudi nadaljnje raziskave o etičnih vsebinah v predšolskem izobraževanju.

Koncept etike v tej publikaciji je treba razumeti predvsem v smislu aplikativne etike, ki skuša uporabiti etično teorijo na resničnih življenjskih situacijah predšolskih otrok. Ko govorimo o etiki, mislimo na vejo filozofije, ki raziskuje vprašanja, kot so »Kateri je najboljši način za življenje?« in »Katera dejanja so v redu ali narobe v določenih okoliščinah?« V publikaciji pogosto uporabljamo pojem vrednote, ki odsevajo človekov smisel za dobro in slabo ali kaj »bi bilo treba«. Vrednote vplivajo na vedenje: na to, kaj bomo storili in česa ne bomo storili. Izraz izobraževanje v vrednotah uporabljamo za opis dejavnosti, ki jih izvajajo vzgojitelji in starši, da bi predšolskim otrokom pokazali, kaj je prav in kaj narobe.

Sodobne teoretične raziskave o vrednotah med predšolskimi otroci

Posamezniki, družba in človeštvo lahko obstajajo, živijo skupaj v harmoniji in v miru ter preživijo, če spoštujejo in uresničujejo vrednote (Aydin and Akyol Gurler, 2012). Vrednote pomagajo ustvarjati način razmišljanja posameznikov, razumeti svet in dajejo pomen razvoju družbenega okolja (Hokeleki, 2011). Varovanje in prenos vrednot iz generacije v generacijo je zelo pomembno za kvaliteto življenja.

Najpomembnejša institucija, ki prenaša vrednote od ene na drugo generacijo in pripravlja otroke na življenje v družbi, je družina, v kateri so ljudje rojeni, v kateri se jih vzgaja, skrbi zanje in se jih varuje (Sengun, 2013). Tudi vrtec je pomemben za razvoj otrok (Arslan, 2010). Otroci se v vrtcu socializirajo in začnejo pridobivati socialne vrednote, vedenje in obnašanje, ki se ga od njih pričakuje (Dinc, 2011). V predšolskem obdobju otroci posnemajo vedenje staršev in vzgojiteljev in si jih vzamejo za zgled. Obnašanje staršev in učiteljev in njihova drža do otrok so med najpomembnejšimi viri informacij za otroke (Nesliturk, 2014).

Vrsta avtorjev (Johansson et al., 2014) trdi, da bi se moralo pričeti izobraževanje o vrednotah že v predšolskem obdobju, ker je to pomembno za tolerantno in odgovorno družbo. Otroci so sposobni razlikovati med različnimi družbenimi področji in ločevati moralne, konvencionalne in osebne vrednote (Killen & Smetana, 2006; Thornberg, 2009; Jarc, 2014; Montessori, 2011). Učitelji bi morali biti dober vzor in bi morali otroke poučevati na kreativne načine, poskrbeti za takšno okolje, v katerem bi lahko otroci konstruktivno raziskovali moralne teme, saj so otroci dojemljivi za vtise in posnemajo tiste, ki jih občudujejo.

Med prve raziskovalce, ki so se ukvarjali z etiko v predšolskem obdobju, spadata Piaget in Kohlberg, ki sta predlagala, da bi bilo treba pričeti z moralnim izobraževanjem že v predšolskem obdobju (Thompson, 2011) in da odrasli pri tem igrajo ključne vloge. Do danes pa se je s to tematiko ukvarjalo veliko raziskovalcev iz različnih koncev sveta, ki prikazujejo, kako in katere vrednote je treba posredovati predšolskim otrokom. Zelo pomembna je teorija Hoffmana o empatiji in njenem odnosu do socialnega obnašanja in moralnih načel oziroma njegovo mnenje, da sta zmožnost živeti se v čustva drugega in skrb za druge bistveni za preživetje človeka, da prispevata h kvaliteti življenja in bogastvu socialnih interakcij (Hoffman, 2000, 3- 4). Zgodnje prosocialno vedenje je motivirano z egocentrizmom zaradi otrokove želje, da bi zmanjšal stiske ob empatiji. Ko pa se otrok razvija in je sposoben upoštevati čustva in potrebe drugih, postane bolj prosocialen in altruističen. Maria Montessori (2011) je poudarjala predvsem spoštovanje dela drugih otrok, čakanje, potrpežljivost itd. Johanssonova in drugi avtorji so raziskovali vrednote, kot so npr. kaj je prav in kaj narobe, kako skrbeti za druge, pravičnost in pravice - da se drugih ne sme poškodovati, da je potrebna medsebojna pomoč in delitev stvari z drugimi, da je treba biti prijazen, vljuden, narediti tisto, kar se v razredu/igralnici pričakuje, se potruditi, biti prijateljski, vključevati v igro druge (Johansson et al., 2014). Petersenova in Siegal sta ugotovila, da predšolski otroci znajo ceniti resnico, saj že otroci stari tri leta (mnogo bolje, kot so pričakovali) razlikujejo med lažmi in napakami (Peterson and Siegal, 2002). Nowak-Fabrikowsky se je ukvarjala z vrednotami, kot so zaupanje, spoštovanje, poštenost, odgovornost, sočutje, samonadzor (Nowak-Fabrykowski, 2010). Raziskava o vključevanju oziroma izključevanju na osnovi spola ali etnične pripadnosti je pokazala, da je bila večina otrok inkluzivna in je zavračala misel, naj bi se ne igrali z nekom, ki je drugega spola ali barve (Wainman in drugi, 2012). Kopnina (2013) je raziskovala odnos do potrošništva med holandskimi otroci (ta raziskava je bila opravljena med otroci, stari 7-9 let, ne med predšolskimi) in odkrila, da so otroci o potrošništvu navadno razpravljali v povezavi z okoljskimi problemi in izrazili relativno visoko zaskrbljenost za okolje. Otrokom se je zdela trajnostna potrošnja edina rešitev problemov (vendar pa so se tisti, ki so pripadali relativno bogati družbi, čutili krive zaradi prevelike potrošnje, drugi - pretežno revnejši priseljenci - pa so gledali na potrošnjo kot nekaj zaželenega).

Pri razvoju vrednot predšolskih otrok je najpomembnejša vloga staršev. Malti (2013) trdi, da starši igrajo zelo pomembno vlogo v razvoju moralnih čustev in da otroci potrebujejo podporo staršev. Starši so pomembni za etično izobraževanje svojih otrok zato, ker predstavljajo model, ki mu otroci sledijo. Starši učijo otroke, kako naj se obnašajo, in njihovo poučevanje je odvisno od njihovega lastnega prepričanja o moralnosti (Camodeca, 2015). Starši lahko posredujejo svoje moralno prepričanje z zgodbami, z razlagami o tem, zakaj je njihov način obnašanja pravi, ali z dnevnimi razgovori in komentarji med družinskimi člani o različnih situacijah, ki vključujejo njih same ali druge. Nesliturkova (2014) ugotavlja, da ima drža matere učinek na vrednote, kot so odgovornost, spoštovanje, sodelovanje, pravičnost, prijateljstvo in delitev. Otroci vzamejo držo, ki jo kažejo starši, kot model za učenje vrednot in jo prevzamejo s simulacijo in identifikacijo. Takšne drže se spremenijo v navade in postanejo sestavni del osebnosti. Otroci, vzgojeni na demokratičen način, se razvijejo v ustvarjalne, odprte, kritične ljudi, ki so sposobni izražati svoje poglede, se spraševati o pravilih in lahko izdelajo alternativne načine reševanja problemov. Imajo visok nivo zaznavanja sebe in dobro komunicirajo z okoljem (Pesken Akca, 2012). Preveč avtoritativno obnašanje staršev pa ima negativne vplive na socialne veščine in samozaupanje otrok

(Roopnarine, 2006). Otroci, vzgojeni v družinskem okolju, kjer vlada preveč permisivno vzdušje, naj bi imeli nizke socialne veščine in zaupanje vase, velik ego, premajhno odgovornost in nizke akademske dosežke (Afat, 2013). De Leonova (2012) je raziskala pozitivno družbeno vedenje med predšolskimi otroci in njihovimi starši z uporabo bioekološke sistemske teorije. Ugotovila je, da starši, ki so sodelovali v raziskavi, cenijo predvsem naslednje vrednote: vljudnost in spoštljivost, posebno do odraslih, ubogljivost, skrb za mlajše, pomoč in radodarnost (npr. delitev hrane in igrac s prijatelji in mlajšimi).

Več raziskovalcev poudarja pomen usposabljanja staršev za prenašanje vrednot na otroke (Kierfeld et al., 2013). Zgodnje izobraževanje staršev izboljša probleme agresivnosti in nasprotovanja pri predšolskih otrocih in zmanjša delinkventnost v pozni adolescenci in pri odraslih. Obstajajo podatki, da so šole za starše učinkovite tako v individualni obliki in tudi kot skupinsko izobraževanje. Vendar pa praktične in psihološke ovire (stigmatizacija, pot, delo, finance) družinam pogosto preprečujejo, da bi prišle do terapevta, ki bi jim individualno svetoval. Havighurst, Wilson, Harley, Prior and Kehoe (2010) so hoteli izboljšati prakso staršev pri čustveni socializaciji predšolskih otrok in so osnovali šole za starše predšolskih otrok na osnovi podatkov, da odgovori staršev in obvladovanje čustev otrok vplivajo na čustveno in vedenjsko funkcioniranje otrok. Rezultati so pokazali, da so starši, ki so se udeležili izobraževanja, poročali o opaznih izboljšavah lastnega zavedanja in obvladovanja čustev, povečanem obvladovanju čustev in da so se njihova prepričanja in obnašanje glede omalovaževanja čustev zmanjšala.

Drugi najpomembnejši dejavnik pri vzgoji predšolskih otrok pa so vzgojitelji v vrtcih. Harcourt in Mazzoni (2012) trdita, da so vzgojitelji ključne osebe pri razširjanju pravic in odgovornosti predšolskih otrok. Tudi Arslan (2010) navaja, da vzgojitelji predšolskih otrok igrajo pomembno vlogo v njihovem razvoju v predšolskem obdobju.

Brock (2012) skuša ustvariti model profesionalnosti vzgojitelja s stališča prakse, pri čemer vključuje sedem dimenzij profesionalnosti: 1) znanje, 2) sposobnosti, usposabljanje in profesionalni razvoj, 3) veščine, 4) avtonomija, 5) vrednote, 6) etika, 7) nagajevanje. Dimenzija vrednot predstavlja delitev podobne ideologije, ki je osnovana na primernem znanju, izobrazbi in izkušnjah, trdno prepričanje v poučevanje in učenje s pomočjo učnega načrta, ki temelji na igri, prepričanja in načela za primerno pripravo, ki ustreza potrebam otrok in družin, zavezanost strokovnim vrednotam in poklicu, zgrajenem na moralnih in socialnih ciljih ter odgovornosti do otrok in družin. Dimenzija etike vključuje etična načela in ukvarjanje z vrednotami glede na izobraževanje in skrb za otroke, visok nivo zavezanosti profesionalni vlogi, otrokom in družinam, sodelovanje s kolegi, vključevanje in hkrati pozitiven odnos do različnosti v odnosih z otroki, družinami in skupnostmi, kodeks etike, prilagojen vsakdanji praksi.

Arslan (2010) je raziskoval komunikacijske veščine in veščine reševanja medosebnih problemov vzgojiteljev v Turčiji. Posamezniki so v interakciji in vplivajo drug na drugega, zato je potrebno, da vsakdo posveča pozornost problemom drugih in uporablja konstruktiven način reševanja problemov, da je pripravljen dati podporo, sprejemati, začeti in vzdrževati dobro komunikacijo. Predlaga, da bi izobraževanje vzgojiteljev vključevalo teme, kot so reševanje problemov in komunikacijske veščine.

Öztürk (2010) priporoča, da vzgojitelji upoštevajo svoje etične kodekse in razmišljajo o tem, če njihovo profesionalno vedenje ustreza moralnim standardom. Meni, da bi vzgojitelji morali posvečati pozornost predvsem naslednjemu:

državlanske pravice, politika izobraževanja in šolski sistem. Vzgojitelji bi se morali zavedati svojih odgovornosti.

Vzgojitelji bi morali določiti etična načela z uporabo primerov in okoliščin.

Vzgojitelji bi se morali zavedati etičnih vrednot.

Vzgojitelji bi morali upoštevati različne moralne teorije, ko določajo etična pravila (posebno splošna načela, kot so pravičnost, človekove pravice, spoštovanje do ljudi, etika skrbi za otroke, sočutje, teorija dobrih lastnosti in tradicije skupnosti).

Vzgojitelji bi morali poskrbeti za mir in srečo otrok, razvijati pozitivne socialne odnose in spoštovati njihove ideje in osebnosti.

Vzgojitelji bi morali biti odgovorni, kooperativni, pošteni, spoštovati znanje, radovednost, kreativno razmišljanje in vseživljenjsko učenje.

Vzgojitelji bi se morali zavedati vrednot, kot so spoštovanje družbenih pravic in pravičnosti ter preganjati diskriminacijo.

Kovačič Peršin (2013) meni, da bi morali imeti vzgojitelji primerno izobrazbo in biti moralno močne osebnosti. Posebno močna osebnost v etičnem smislu je pomembna, saj vzgojitelji funkcionirajo kot model.

Thompson (2011) predlaga, da bi morale šole in univerze v predšolskih programih nuditi predmete o tem, kako naj se v vrtcih uči moralno izobraževanje. Vzgojitelji bi morali odločati tako pri oblikovanju učnega načrta in vključiti lastne inovativne metode za poučevanje vrednot kot tudi razpravljati s starši, katere vrednote naj bi posredovali otrokom.

Dumčiene (2014) trdi, da je partnerstvo med starši in učitelji zelo pomembno za celovit razvoj predšolskih otrok. Tudi Tirri in Husu (2000) pravita, da so v predšolskem izobraževanju vrednote vzgojiteljev, staršev in otrok v stalnem medsebojnem dialogu.

V literaturi ni mnogo praktičnih primerov, ki bi prikazovali, kako naj bi v praksi prenašali vrednote na otroke. Nowak-Fabrykowski (2010) je spraševala vzgojitelje, če bi lahko podrobno opisali specifične načrte lekcij, knjig in aktivnosti, če se spomnijo kakšnih dogodkov, zgodb itd., v katerih so otroci pokazali skrb, kaj bi svetovali novim vzgojiteljem, ki si prizadevajo, da bi razvili dispozicije skrbnosti. Odgovorilo je zelo malo učiteljev, vendar so nekateri navedli primere: tistemu, ki je skrben/prijazen, izročijo ogrlico prijaznosti. Nekateri skušajo biti otrokom vzor in ves čas prikazujejo, kako je treba biti prijazen in skrben, izvajajo igro vlog z otroki, pripovedujejo zgodbe o skrbnosti in prijaznosti. Pri tem uporabljajo vsakdanje priložnosti: pomoč otroku, ki ne razume naloge, ki zbolí, uporabljajo hvala in oprostí, naredijo čestitke za bolnike, izrazijo dobrodošlico otrokom s posebnimi potrebami, vsak otrok donira kakšno igračko ali proizvode za zdravje revnih otrok, otroci se ponudijo, da bodo drugemu zavezali čevelje, delijo stvari med seboj, se skupaj igrajo, prinesejo po pet igrač za center, ki zbira stvari za revne otroke. Otroci skrbijo za prijatelje, ko so ti bolni in ne pridejo v šolo. V eni od predšolskih ustanov je vzgojiteljica povedala zgodbo o otroku, ki je izpraznil svoj hranilnik, da je lahko nekaj podaril revnim otrokom. Vsako leto je pripravila seznam pravil za obnašanje, kot na primer: »Vedno hodimo z rokami ob

sebi, uporabljamo prijazne besede, smo tiho, ko vzgojitelj govori, skušamo delati stvari sami.« Ko kdo naredi kaj narobe ali uporabi besede, ki bolijo, otroci sedejo skupaj in vsak pove, kako je dojel dogodek, nato pa se o njem pogovorijo vsi skupaj.

Empirična raziskava o vrednotah v Sloveniji in Turčiji

V okviru projekta Erasmus+ smo izvedli tudi raziskavo o tem, kako dojemajo vrednote predšolski otroci, njihovi starši in vzgojitelji v Sloveniji in Turčiji. Vzorci niso reprezentativni, vendar pa dajejo vpogled v mišljenje otrok, staršev in vzgojiteljev.

Intervjuji s predšolskimi otroki (38 intervjujev z otroki, 23 v Sloveniji in 15 v Turčiji) so pokazali, da otroci v predšolskem obdobju razumejo vrednote delitve, sodelovanja in dogovora pri reševanju konflikta s prijateljem. Predšolskim otrokom je pomembno dobro počutje drugega. Skušajo vključiti otroke v skupino in jim nuditi pomoč, če jo potrebujejo. Razveseli jih, če so deležni pozornosti. Zavedajo se, da k dobremu počutju prispeva prijaznost in lepo obnašanje. Predšolski otroci poznajo vrednote, kot so vključenost, sodelovanje, pomoč drugemu, pozornost, obdarovanje, vljudnost in spoštovanje, prijateljstvo in prijaznost. Znajo tudi uporabljati osnovne prijazne besede: hvala, prosim, oprostite in rad te imam. Ko je otrok v vrtcu, v skupini z drugimi otroki, so mu pomembnejši odnosi s prijatelji kot odnosi z odraslim. Odrasli predšolske otroke poučujejo o tem, kaj je prav in kaj narobe, o primernem obnašanju in o uboganju. Otroci se zavedajo pozitivnega pomena pravil, ki so v vrtcu. Pomembna se jim zdijo naslednja pravila: spoštujemo delo drugega otroka, govorimo in pogovarjamo se tiho, z materiali ravnamo previdno, da se ne poškodujejo, skrbimo za svojo varnost in varnost drugih otrok. Predšolski otroci so že ozaveščeni o uničevanju narave in poznajo različne načine, kako ljudje uničujejo naravo. Zavedajo se tudi načinov, kako lahko ljudje skrbijo za naravo. Najpogostejše pravilo skrbi za naravo je odlaganje odpadkov v koš za smeti. Predšolski otroci imajo čut za drugega in so pripravljeni deliti svoje stvari z drugimi otroki.

Vprašalniki za starše so bili razdeljeni 130 staršem, prejeli pa smo 96 odgovorov. Večina staršev, ki so odgovarjali na vprašalnik, je starih med 25 in 40 let, polovica ženskih in polovica moških. Iz analize odgovorov staršev lahko povzamemo, da starši verjamejo, da je otrok v predšolskem obdobju že dojemljiv za vzgojo v etičnih vrednotah in vrednote razume. Staršem se zdijo pomembne naslednje vrednote: odgovornost, vljudnost in spoštovanje, razumevanje kaj je prav in kaj narobe, resnicoljubnost in samozavest. Starši od vrtca pričakujejo, da bo otrokom posredoval naslednje vrednote: vljudnost in spoštovanje, pomoč drugim, sodelovanje, odgovornost, prijateljstvo, kaj je prav in kaj narobe ter skrbel za razvoj domišljije. Dva učinkovita načina prenosa vrednot na otroke sta: odrasli kot zgled in dnevni pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije. Starši potrebujejo osebni pogovor z vzgojiteljico kot pomoč in sodelovanje pri vzgoji otroka ter pri reševanju razhajanj pri pogledu na vrednote in vzgojo. Večina staršev zagovarja vrednote, ki jih posreduje vrtec.

Zanimivo je, da se staršem zdijo pomembne naslednje vrednote: odgovornost, vljudnost in spoštovanje, kaj je prav in kaj narobe, resnicoljubnost, samozavest. Vendar pa pričakujejo od vrtca, da otrokom posreduje vrednote: vljudnost in spoštovanje, pomoč drugim, sodelovanje,

razvoj domišljije, odgovornost, prijateljstvo, kaj je prav in kaj narobe. Staršem se zdita pomembni resnicoljubnost in samozavest, toda ti dve vrednoti nista na prednostni listi vrednot, ki naj bi jih vzgojitelji v vrtcu posredovali otrokom. Po drugi strani razvoj domišljije in prijateljstvo nista med pomembnimi vrednotami staršev, med tem ko pričakujejo, da jih bodo vzgojitelji posredovali otrokom.

Vprašalniki za vzgojitelje so bili razdeljeni zaposlenim v različnih vrtcih: vzgojiteljem vrtca Mala akademija, ki je zasebni vrtec in izvaja državni kurikulum in nekaterim vzgojiteljem drugih vrtcev, ki izvajajo slovenski državni kurikulum, vzgojiteljem Angelinega vrtca, ki je zasebni katoliški vrtec in izvaja program montessori in nekaterim vzgojiteljem drugih vrtcev montessori in katoliških vrtcev v Sloveniji, ter vzgojiteljem vrtca Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu iz Turčije. Razdelili smo 150 vprašalnikov in prejeli 87 odgovorov. Med vzgojitelji so večinoma ženske med dvajsetim in petinštiridesetim letom starosti.

Iz analize odgovorov na vprašalnik za vzgojitelje lahko povzamemo, da so vzgojiteljem vrednote pomembne in želijo, da bi jih poglobljali. Vzgojitelji v svoje vzgojno delo vključujejo vrednote, vendar ne načrtovano. Vzgojiteljem se zdi, da so pomembne vrednote, ki jih je potrebno posredovati predšolskim otrokom: spoštovanje, poštenost, ljubezen, odgovornost in hvaležnost. Te vrednote se ujemajo z njihovimi osebnimi vrednotami. Vzgojitelji vidijo kot najboljši način posredovanja vrednot to, da je vzgojitelj zgled otrokom. Ta način je najbližji tudi staršem. Poleg tega prepoznajo kot uspešen način posredovanja vrednot otrokom tudi pogovor z otrokom, posredovanje skozi zgodbe in s socialnimi igrami ter uprizoritvami. Vzgojitelji pogosto vključujejo pogovor o vrednotah v delo s starši. Razhajanja v pogledu na vrednote uspešno rešujejo v osebnem pogovoru s starši. Tudi starši so izpostavili kot najučinkovitejši način usklajevanja razhajanj pogovor z vzgojiteljem. Ustanove imajo v 54 % zapisane vrednote in v 76 % skrbijo za osebno rast vzgojiteljev. Vzgojitelj in pomočnik imata popolnoma ali skoraj podobne vrednote v 84 %.

Glede na navedene ugotovitve, izpeljane iz pregleda sodobne literature, lahko sklepamo, da je predšolskim otrokom mogoče in nujno treba posredovati vrednote. V našem projektu smo se odločili, da bomo to naredili s pomočjo tega priročnika in video usposabljanja, s katerima bomo čim bolj konkretno opisali dejavnosti, s katerimi lahko vzgojitelji in starši otrokom posredujejo etične pojme. Pri tem smo izhajali iz različnih dejavnosti od najbolj vsakdanjih, kot so npr. higiena, do takšnih, ki že same po sebi predstavljajo vrednoto, npr. govorjenje resnice. Pri vsaki dejavnosti smo navedli njeno ime, starost otrok, za katere je dejavnost primerna, vrednote, ki jih dejavnost razvija, neposredni in posredni namen, material, ki je potreben za izvedbo dejavnosti, konkretno predstavitev dejavnosti in možne razširitve.

V projektu smo sodelovali trije partnerji, ki delamo na osnovi različnih kurikulumov za vrtce in imamo različne poglede na spodaj predstavljene primere moralne vzgoje. Veliko aktivnosti sprejemamo vsi, nekatere pa so nam tuje ali za uvedbo v naš način dela celo nesprejemljive. Zato smo jih samo z zanimanjem pregledali, ne bomo pa jih mogli uporabiti. Upamo, da bodo podobno tolerantno stališče zavzeli tudi vsi, ki bodo uporabljali priročnik.

Zelo si želimo, da bi lahko ta priročnik v prihodnjih letih še dopolnjevali in razširili, zato bomo hvaležni za dodatne prispevke iz slovenskih, turških in drugih vrtcev.

DEJAVNOSTI, KI UVAJAJO PREDŠOLSKE OTROKE V ETIKO

ODNOS DO SEBE

Ime dejavnosti: HIGIENA (1 leto)

Starost: 1 leto in več.

Vrednota: samostojnost, samozavest, odgovornost do sebe in drugih, skrb zase.

Neposredni namen: razvoj koordinacije gibov, koncentracije, občutka za red, samostojnosti, skrb zase.

Posredni namen: čut za higieno, skrb za osebo, vljudnost in spoštovanje, umirjanje otroka, učenje kulturnih navad.

Material: umivalnik, milo, brisača, ogledalo.

Predstavitev: UMIVANJE ROK

Zaviham rokave.

Odprem pipo pri umivalniku.

Zmočim roke.

Zaprem pipo.

Vzamem v roke milo in si namilim roke. Milo odložim.

Roke si namilim po celi površini, vsak prst posebej.

Odprem vodo in si roke sperem pod tekočo vodo.

Pipo zaprem.

Z brisačo si obrišem roke.

Razširitev: za umivanje rok lahko uporabim posebej pripravljen material za umivanje rok: nizka miza, skleda, milo, posodica za milo, krtačka, posodica za krtačko, brisača za roke, brisača za čiščenje, (lahek) vrč za vodo, vedro, predpasnik, velik plastičen podstavek.

Povabim otroka k dejavnosti.

Oblečem predpasnik.

S steklenim vrčem grem po toplo vodo.

Vodo nalijem v skledo do polovice.

Roki potopim v skledo z dlanmi navzdol.

Roki dvignem iz vode, ju obrnem in potopim v vodo s hrbtiščem navzdol.

Dvignem ju iz vode in pustim, da voda odteče.
Vzamem milo in roki namilim: najprej dlani, nato hrbtišče.
Odložim milo.
Vtiram milo v dlani, prste in členke.
Potopim roki v skledo, da sperem milo.
Vzamem krtačko in očistim vsak noht posebej (to delam nad skledo).
Krtačko sperem v vodi in jo položim nazaj na podstavek.
Roki potopim v vodo in ju dvakrat splaknem.
Roki dvignem nad skledo in počakam, da voda odteče.
Vzamem brisačo in dlani obrišem, obrišem tudi vsak prst posebej.
Obesim brisačo na mesto, kjer je pospravljena.
Povonjam roki.
Z obema rokama vzamem vedro s police in ga postavim na tla.
Z obema rokama primem skledo in odlijem del vode v vedro.
S preostalo vodo skledo splaknem (s krožnimi gibi) in odlijem še preostalo vodo v vedro.
Z drugo brisačo pobrišem skledo in podlago.
Odnesem vedro z vodo v stranišče, kjer vodo odlijem.
Pospravim vedro.
Brisačo, s katero sem si obrisal roke, dam v umazano perilo ali obesim na sušilec.
Pripravim svežo brisačo za drugega otroka.

Druge predstavitve s področja higiene: UPORABLJANJE ROBČA

Material: škatla z robčki, koš za smeti

Prinesem košarico z robci.
Vzamem robec in ga razgrnem.
Robec položim na dlani rok.
Z obema rokama nesem robec k nosu.
Nos dobro pokrijem z robcem.
S kazalcem ene roke pritisnem nosnico in pihnem skozi drugo nosnico.
Nato ponovim postopek z drugo nosnico.
Nato rahlo pihnem iz obeh nosnic.
Robec zaprem in preložim na pol.
Robec pustim preložen.
Na pol preložen robec ponovno dvignem k nosu in postopek še enkrat ponovim.
Po potrebi ponovno obrišem nos.
Robec zložim.
Robec vržem v koš.

ČESANJE LAS

Material: glavnik, krtača, ogledalo

Z eno roko primem glavnik ali krtačo.

Krtačo postavim na vrh glave.
S krtačo drsim po laseh navzdol do konic.
Postopek ponovim večkrat po vseh delih glave.

UMIVANJE OBRAZA

Doma:
umivanje zob,
umivanje nog,
tuširanje.

Opombe: otroku omogočimo, da je pri teh dejavnostih samostojen.

Ime dejavnosti: OBLEKA - zapenjanje gumbov in obešanje jopice (3 leta)

Starost: 3 leta in več.

Vrednota: skrb zase in za druge, samostojnost, samozavest, urejenost sebe in prostora.

Neposredni namen: koordinacija gibov, koncentracije, koordinacija oči-roka.

Posredni namen: naučiti se zapenjanja gumbov, naučiti se obesiti jopico.

Material: okvir za zapenjanje, otrokova oblačila.

Predstavitev: ZAPENJANJE GUMBOV

Okvir položim na mizo, tako da so luknjice na moji levi strani in gumbi na moji desni.

Odpnenjanje začnem zgoraj in nadaljujem navzdol.

Z levo roko primem gumb in ga malo privzdignem.

Z desno roko primem blago na strani, kjer so gumbnice in gumb potisnem skozi gumbnico. Ko je gumb na polovici v gumbnici, izvedem preprijem, gumb primem z desno roko.

Na enak način odprem ostale gumbe.

Oba kosa blaga razprem.

Rečem: »Odpeto.«

Zagrnem najprej desni del z gumbi in nato levi del z gumbnicami.

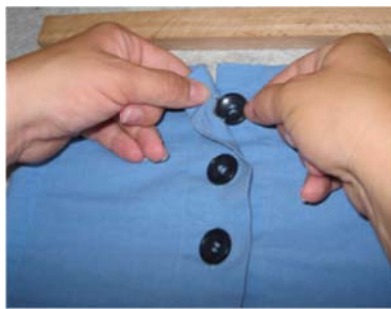
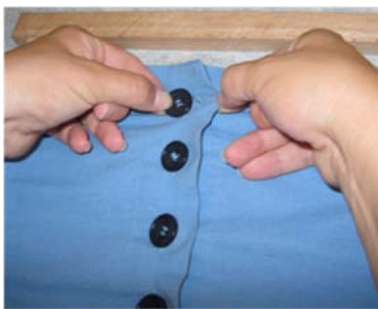
Zapenjati začnem od zgoraj navzdol.

Z levo roko primem blago, z desno roko primem gumb in ga potisnem skozi gumbnico. Pomagam si s preprijemom.

Lahko rečem: »Gumbnica. Gumb potisnem.«

Na enak način zapnem vse gumbe od zgoraj navzdol.

Ko so gumbi zapeti, rečem: »Zapeto.«

OBEŠANJE JOPICE

Jopico položim na nizko mizo ali tla.

Poravnam rokave.

Obrnem ovratnik navzven.

Vstavim obešalnik v ramenski del jopice.

Poravnam ovratnik jopice v začetni položaj.

Zapnem zadrگو ali gumbe.

Primem obešalnik za kljuko in jopico obesim.

Razširitev: Otroci vadijo zapenjanje na drugih okvirjih, npr: ježki, zadruga, pritiskači.

Otroci, ki nimajo na voljo okvirjev, vadijo zapenjanje gumbov na oblačilih, ki imajo večje gumbe.

Obešanje jopice in jakne otroci vadijo vedno, ko slečejo jopico, v garderobi vrtca ali doma.

Opombe: Za začetek je dobro, da imamo velike gumbe.

Lažje je vaditi na okvirju, kot na oblačilu.

Otroški gumbki na oblekah so zelo majhni in otroku pokažemo zelo nazorno, kako odpnemo gumb.

Ime dejavnosti: GIBANJE (11 mesecev)

Starost: Od vstopa v vrtec naprej.

Vrednota: zdravje, odgovornost, samostojnost.

Neposredni namen: razgiban in telesno aktiven otrok.

Posredni namen: normalno fizično razvit otrok; otrok, ozaveščen o pomenu zdravega načina življenja.

Material: radio, pripomočki na igrišču in v telovadnici, ki so nam na voljo.

Predstavitev: SKUPINSKO GIBANJE V SOBI

Otroke povabim v krog.

S pomočjo radia predvajam mirno glasbo.

Začnem hoditi v krogu. Z gesto povabim otroke, da me posnemajo.

Ko se glasba konča, se ustavimo tudi mi.

Stojimo v krogu obrnjeni navznoter.

Začnem peti bans, otroci pojejo z mano.

Pojemo in kažemo:

Zdaj na nosek, (eno roko položimo na nosek in jo spustimo)

zdaj na glavo, (roko položimo na vrh glave in jo spustimo)

zdaj na strehe (obe dlani sklenemo nad glavo)

in zemljo. (Dlani razklenemo, s prsti migljamo in se ob tem spuščamo v počep. Roke spustimo na tla.)

Rajam, plešem kot vrtavka, da nihče ne zna tako. (Primemo se za roke in počasi hodimo v krogu.)

Kdo me zdaj še ne pozna? (Spustimo se in se obrnemo v sredino kroga. Z roko zamahujemo v desno in levo.)

Droben dežek sem z neba. (Stopimo korak proti sredini, da se krog zmanjša. Obrnemo se v desno in drug drugemu po hrbtu s prsti »tapkamo drobne kapljice«.)

Kdo me zdaj še ne pozna? (Z roko nihamo desno in levo.)

Droben dežek sem z neba. (Drug drugemu po hrbtu s prsti »tapkamo drobne kapljice«.)

Razširitev: skupinsko gibanje v sobi: poleg bansov lahko v krogu uporabim še druge načine gibanja: ples, hoja na različne načine (npr. prsti-peta, bočna hoja, poskoki).

Opombe: pri gibanju je treba upoštevati primerno stopnjo gibalnega razvoja in spretnosti otroka.

Ime dejavnosti: ZABOJ ZA SMETI (4-5 let)

Starost: od 4 do 5 let.

Vrednota: pozitivno obnašanje.

Neposredni namen: otroci znajo razlikovati med pozitivnim, pravilnim in napačnim obnašanjem.

Posredni namen: razvoj samozavesti.

Material: škatla iz kartona, oglasna deska, barvni kartoni, lepilo, škarje.

Predstavitev:

Vzgojitelji in otroci naredijo zaboj za smeti.

Pripravimo oglasno desko.

Pozitivno in negativno obnašanje se napiše na dva niza kart, vsakega v različni barvi.

Karte razdelimo otrokom.

Otroci v zaporedju prinesejo nazaj karte, ki jih imajo.

Vzgojitelj prebere vedenje na karti in če gre za pozitivno obnašanje, otrok pritrdi karto na desko.

Če je obnašanje negativno, otrok vrže karto v zaboj za smeti.

Razširitev: lahko delamo v skupini in ponovno prikažemo pravilno obnašanje (igra vlog), tako da si otroci to še boljše zapomnijo.

Opombe: učitelj pove nekaj opomb o pomenu pravilnega obnašanja.

Ime dejavnosti: IGRA TIŠINE (1-6 let)

Starost: od 1 do 6 let (tudi starejši).

Vrednota: sodelovanje, strpnost, spoštovanje.

Neposredni namen: otrok se umiri, samokontrola telesa.

Posredni namen: otrok se nauči kontrolirati svoje telo. Otrok vzpostavi stik s samim seboj. Otrok ne moti ostalih.

Material: kjerkoli (zunaj, notri). Priporočljiva črta, rožice, blazine ipd.

Predstavitev:

Usedemo se na črto in roke položimo na kolena.

Naše roke, noge, telo je čisto pri miru.

Začutimo svoje dihanje.

Zapremo oči in smo nekaj trenutkov čisto tiho.

Razširitev: pri mlajših otrocih lahko na sredino kroga postavimo glasbeno skrinjico, odpremo okno, se osredotočimo na poslušanje. Na sredini kroga lahko prižgemo svečko in opazujemo plamen.

Otroci sedijo in si v tišini podajajo predmet, ki si ga dobro ogledajo. Med igro tišine poslušajo glasbo.

Ime dejavnosti: POČITEK (1 - 6 let)

Starost: od 1 do 6 let.

Vrednota: sodelovanje, strpnost, spoštovanje - odmor, branje, poslušanje glasbe.

Neposredni namen: zadovoljevanje fiziološke potrebe po počitku, umiritev telesa, vljudnost in spoštovanje do potreb drugih, ki potrebujejo počitek.

Posredni namen: utrjevanje možganskih povezav. Otrok se nauči prisluhniti potrebam sebe in drugih.

Material: ležalnik in blazine, zgodba/pravljica, mirna glasba, petje vzgojitelja ali zvoki narave.

Predstavitev:

Vzpostavimo rutino: po kosilu se otroci v kopalnici uredijo (stranišče, umivanje rok in ust), nato tisti, ki so prvi končali, v parih postavijo ležalnike na svoje mesto. Otrok se uleže na ležalnik in se pokrije.

Zapojemo ali deklamiramo izbrano pesem ali uspavanko.

Vzgojitelj zaželi: »Lep počitek.«

Prebere zgodbo (lahko je zgodba v delih, ki se jo bere cel teden).

Po prebrani zgodbi se lahko predvaja mirna glasba.

Ko otroci, ki potrebujejo počitek, zaspijo, lahko tisti, ki ga ne potrebujejo, vstanejo in si izberejo tiho delo/igro.

Ko se otrok zbudi, zloži odejo in v paru s prijateljem pospravi ležalnik.

Razširitev: v sobi imamo lahko pripravljen miren kotiček, kamor se lahko postavi ležalnik oziroma blazino. Otrok gre lahko tja kadarkoli v dnevu in se umiri, če to potrebuje.

Otrokom lahko pripravimo karte zaporedja rutine po kosilu (predlog: fotografije otrok pri posameznih korakih, ki jih nato postavimo na vidno mesto).

Opombe:

Z otroki se pogovorimo o korakih rutine.

Vzgojitelj predstavi, kako se uleže na ležalnik in mirno leži na njem; lahko pa tudi otrok, ki to že zna.

Ime dejavnosti: BESEDNO IZRAŽANJE - dialogi z odraslim (18 mesecev)

Starost: komunikacija od rojstva naprej; pravi besedni dialog pri starosti 18 mesecev.

Vrednota: samozavest, vljudnost in spoštovanje, strpnost.

Neposredni namen: spodbujati otrokov jezikovni razvoj. Ustvarjati in negovati odnos z otrokom.

Posredni namen: širiti otrokovo obzorje. Obogatitev besednega zaklada.

Material: otrok in odrasel.

Predstavitev:

Od prvega dne govorimo z otrokom počasi in jasno.

Čas nege izkoristimo za pogovor z otrokom.

Ko otrok začne z vokalizacijo, mu damo vedeti, da smo ga slišali. On »reče«, mi poslušamo, mi rečemo, on posluša.

Ko otrok izusti nek glas, ga ponovimo. S tem damo otroku priznanje in spodbujamo njegovo željo po komunikaciji.

Nikoli se ne norčujemo, če otrok ne izgovarja pravilno.

Ko otrok začne uporabljati besede in ne zadane sklona ipd., ga ne popravljamo, ampak ponovimo besedo v sprejemajočem, mirnem tonu.

Razširitev: zahtevnost pogovora z otrokom je odvisna od njegove starosti.

Opombe: z otrokom se nikoli ne pogovarjamo v popačenem jeziku, polnem pomanjševalnic. Otrok mora slišati, kako se določene besede pravilno izgovori, kako se kakšno stvar pravilno poimenuje. Privlači ga odnos med njim in odraslim ter slišanje svojega lastnega glasu. Všeč mu je občutek sprejetosti (govorim, razumejo me).

Ime dejavnosti: BESEDNO IZRAŽANJE - knjige (6 mesecev)

Starost: ko lahko otrok dobro sedi v naročju in lahko držimo pred njim knjigo.

Vrednota: spoštovanje, samozavest, odgovornost, razvijanje domišljije.

Neposredni namen: odkrivati, kaj knjiga lahko nudi. Podpirati rast besedišča. Širiti otrokovo obzorje.

Posredni namen: uvajati knjižni jezik (slovnica, pridevniki). Izboljšati kvaliteto in kvantiteto jezika. Predstaviti tiskano besedo in omogočiti zavedanje tiskane besede. Spodbujati veselje do branja.

Material: različne knjige. Omara, na kateri so knjige.

Predstavitev:

Povabim otroka v knjižni kotiček.

Sedeva skupaj tako, da lahko oba vidiva v knjigo.

Berem oziroma opisuje

Berem, dokler otrok želi.

Razširitev: različne stopnje zahtevnosti knjig:

Knjige s slikami brez besed (lesene, kartonke). Če je mogoče, naj bo na sliki samo en predmet: družinski člani, igrače ipd.

Knjige s slikami in eno ali dvema besedama na eni strani (npr. rdeča paprika).

Knjige s slikami in preprostim besedilom. Vsaka stran prikazuje eno stvar (strani niso med seboj povezane v zgodbo). Beremo besedilo in otrok vidi, kaj se na sliki dogaja (npr. otrok se kopa).

Primerno za otroke, stare 12 mesecev.

Knjige s slikami in zgodbo.

Pesmi, rime, uglasbene pesmi.

Opombe: prve knjige naj ne bodo obsežnejše od dveh do treh strani (resnične slike živali). Kmalu lahko dodamo nekaj besed, ki povedo, kaj se dogaja na sliki (npr. muca spi).

V knjigi naj bodo predstavljene stvari iz resničnega življenja (fotografije oz. ilustracije živali, rastlin ipd.; živali naj ne govorijo).

Ilustracije naj bodo resnične: rastline in živali.

Sami lahko izdelamo knjige za majhne otroke.

Otroku beremo in ponavljamo zgodbo tolikokrat, kolikor želi (pred spanjem se lahko dogovorimo za enkrat ali dvakrat). Otroci namreč težijo k popolnosti, želijo znati na pamet in si zapomniti stvari.

Otroci ljubijo rutino in ponavljanje.

Ne kopičimo knjig ob sebi: vzemimo eno knjigo, jo preberimo in jo vrnimo na mesto. Vzemimo drugo knjigo.

Knjige so na policah postavljene po stopnjah od vrha dol.

Knjige imamo v jezikovnem kotičku z nizko mizo in stolom za otroka.

Knjige so otroku vedno na voljo, sam si izbere katerokoli želi in kadarkoli želi.
Knjigo držimo z obema rokama.
Privlačijo jih različne knjige in vsebina v njih.

Ime dejavnosti: BESEDNO IZRAŽANJE - rime in pesmi (15-18 mesecev)

Starost: od rojstva naprej (pred rojstvom - petje); od 15 - 18 mesecev: ritmična govorica z gibanjem; od 18 mesecev dalje poezija povezana s slikami.

Vrednota: spoštovanje, samozavest, razvijanje domišljije.

Neposredni namen: bogatenje otrokovega besednega zaklada, spodbujanje razvoja možganov (poezija in rime usklajujejo delovanje leve in desne polovice možganov).

Posredni namen: spoznavanje tiskane besede - pomen: zavedanje pomembnosti tiska, veselje do branja, znanje besed. Predstaviti drugačen način uporabe jezika (skladnje besed).

Material: knjige oziroma slikanice za otroke, predmeti, sličice.

Predstavitev:

Povabim otroka v bralni kotiček.

Sedeva skupaj tako, da lahko oba vidiva v knjigo.

Poezijo berem tako, da pazim na ritem in rimo.

Berem, dokler otrok želi.

Razširitev: različne slikanice, različne rime, primerne otrokovi starosti.

Opombe: paziti moramo na pravo izbiro knjig. Za mlajše otroke so primerne kratke pesmi, ki jih potem ponavljajo.

Najboljša oblika za zgodnje obdobje je japonski haiku (5, 7, 5 verzov).

Pomembni deli dneva naj bodo povezani z glasbo oziroma s pesmijo.

S poezijo lahko povezujemo sliko z besedo.

Danes otroci niso toliko navdušeni nad poezijo (zaradi TV in drugačnih odnosov v družini). Ne zavedajo se pomembnosti ponavljanja (TV jim tega ne nudi).

Otroku pesem, rimane stavke lahko pripovedujem na pamet brez knjige.

Internetna stran/povezava s pesmicami: <http://www.druzinskitrenutki.si/igramo-se/pesmice.html>

PRIMERI BIBARIJ IN PRSTNIH IGER

⇒ Miška kaško kuhala

Miška žgance kuha:

temu dala (primemo mezinec)

temu dala, (primemo prstanec)

temu dala (primemo sredinec)

temu dala, (primemo palec)

temu pa vrat zavila (primemo palec in ga rahlo zavijemo)

in v luknjico ga skrila (palec skrijemo v pest).

⇒ Gosenica

Gosenica je lezla, počasi na drevo,
pomigala na dolgo, pomigala kratko (s prstki oponašamo gosenico).
Primigala je k meni
v lonček sem jo dal (naredimo pest - to bo lonček in damo gosenico vanjo)
nikar mi ne pobegni, zažugal sem, dejal (zažugamo)
Ko pa v lonček sem pogledal (pogledamo v "lonček")
je notri ni bilo ("ni-ni")
pred oknom pa je letal
metuljček prelepo (posnemamo let metulja).

⇒ Bibarija

Biba torto meša, vija vaja, vija vak! (držimo otrokovo dlan in s prstom krožimo po njej)
Biba torto reže, šlik, šlak, šlik, šlak! (držimo otrokovo dlan in s prstom narišemo križ)
En kos torte ti dobiš (zajamemo iz otrokove dlani s svojimi prsti "torto" in jo nesemo pred otrokova usta)
drugega pa mala miš (enako naredimo in nesemo "torto" pred svoja usta - druga verzija: požgečkamo otroka.)

⇒ O dežju

Dežek pada tip, tip, tip (s prstki tolčemo po mizi)
zmoči polje, zmoči hrib.
Toča vsuje se z neba (s pestmi tolčemo po mizi)
tropa, tropa, ropota!
Lirelaj, sončni sijaj,
boža, boža, ajaj (otroka pobožamo po obrazu)

Ime dejavnosti: IZRAŽANJE OB PLESU (18 mesecev)

Starost: 18 mesecev in več.

Vrednota: samozavest, razvijanje domišljije.

Neposredni namen: razvoj fine in grobe motorike. Razvoj ritmičnega gibanja in uvod v ples.

Material: košara s prosojnimi rutami (takšne kot za gimnastiko) in ritmična glasba.

Predstavitev:

Otroke povabim na črto.

Prinesem košaro s šali in vsakemu otroku ponudim šal.

Predstavim pesem in gibanje ob njej.

Povabim otroke, da sodelujejo.

Razširitev: Delo na črti in gibanje z glasbo naj bo čim bolj spremenljivo, lahko povezano z letnimi časi, prazniki in drugimi dogodki,...

Uporabljamo različne pripomočke (rutke, baloni, trakovi...).

Opombe: Spoznavanje novih pesmi in bogatenje besednega zaklada s pomočjo glasbe.

Ime dejavnosti: IZRAŽANJE OB GLASBI (18 mesecev)

Starost: od rojstva naprej uporabljamo zvočni predvajalnik, uporabo otroku predstavimo pri 10 mesecih. 18 mesecev.

Vrednota: odgovornost, samozavest, razvijanje domišljije.

Neposredni namen: gibanje po ritmu (ples).

Posredni namen: priprava na ples na črti. Razvoj zavedanja glasbe: melodije in ritma.

Material: kasetofon, pritrjen na mesto, da lahko otrok pritiska na gumbе.

Predstavitev:

Otroke povabim na črto.

Predstavim jim glasbo (pesem, zgodbo) in avtorja.

Povabim jih, naj poslušajo in spremljajo glasbo.

Pripovedujem jim o instrumentih in zvokih, ki so vključeni v glasbo.

Razširitev:

Različne kasete in CD-ji.

Izražanje glasbenih del skozi risanje ali slikanje na papir (od 4 leta dalje).

Predstavitev: pripravim si material za risanje oziroma slikanje; nadenem si slušalke in prižgem radio. Poslušam glasbo; svoja občutja ob poslušanju glasbe rišem na papir.

Opombe:

Zvočni predvajalnik mora biti varno nameščen v prostoru, tako da lahko otrok samostojno vklopi predvajalnik, pritisne gumb za začetek in konec predvajanja ter izklopi predvajalnik.

Vedno naj obstaja možnost, da otrok sam s slušalkami posluša glasbo, če to želi.

Privlači ga zvok glasbe, ki prihaja iz kasetofona.

Pesmi z besedilom bogatijo otrokov besedni zaklad.

Ime dejavnosti: LIKOVNO IZRAŽANJE – pri slikarskem stojalu (18 mesecev)

Starost: od 18. meseca dalje.

Vrednota: samozavest, estetika.

Neposredni namen: naučiti se slikati s čopičem. Razvijanje fine motorike, koncentracije, vizualnega razlikovanja. Razvijanje ustvarjalnosti in kreativnosti.

Posredni namen: razvijanje samostojnosti pri nastajanju idej. Usmerjanje otrokove pozornosti na opazovanje posebnosti, značilnosti, različnosti. Svobodno eksperimentiranje z likovnimi materiali in orodji.

Material: slikarsko stojalo, papir primerne velikosti, posodice z barvami, v vsaki posodici čopič za določeno barvo. Posodica z gobico za čiščenje stojala, rokavička za suho čiščenje.

Predstavitev:

Oblečem si predpasnik za slikanje in povabim otroka, da obleče svoj predpasnik. V kolikor ne želi, ga ne silim.

Pripravim si list papirja, z magneti ga pripnem na stojalo.

Odprem vse barve, ki jih imam pripravljene in vanje pomočim čopiče.

Vzamem čopič iz prve barve in potegnem črto.

Dam čopič v posodico in vzamem čopič iz naslednjega lončka z barvo.

Ponovno potegnem črto in vrnem čopič nazaj v pripadajočo posodico.

Ko končam s slikanjem, se podpišem.

Sliko odnesem sušit na za to določeno mesto.

Na tla raztegnem brisačo in nanjo pripravim vedro, vrč, gobo in suho krpo.

Odidem z vrčem po vodo in jo zlijem v vedro.

Vzamem gobo, jo zmočim in ožamem in z njo očistim slikarsko stojalo in polico z barvami.

Vedro z vodo in gobo odnesem v stranišče, vodo izlijem v školjko, gobo splaknem pod tekočo vodo in jo ožamem.

Vedro in gobo nesem nazaj. Vedro še obrišem s suho krpo.

Če je na tleh kaj polito, pobrišem s krpo za tla.

V vedro zložim vrč, gobo in suho krpo, ki jo po potrebi zamenjam s suho. Zložim tudi brisačo in jo položim na vedro.

Razširitev:

Tri posodice s čopiči ali šest posodic s čopiči.

Uporaba vodenih barvic pri stojalu.

Uporaba palete z barvami.

Slikanje portreta.

Opombe:

Na začetku začnem z eno barvo ali dvema, pripravljenih imam več barv, da lahko otroku ponudim, katero bo izbral.

Otroku podpišem sliko.
Privlačijo ga sledi, ki jih pušča čopič.

Ime dejavnosti: GOVORITI RESNICO (ko otrok spregovori)

Starost: od takrat, ko otrok spregovori.

Vrednota: resnicoljubnost, pravičnost, poštenost, spoštovanje.

Neposredni namen: naučiti otroke, da je resnica lepa, laž pa ne.

Posredni namen: otrok v konkretnih situacijah in ob realnih zgodbah ponotranji resnico kot nekaj normalnega in laž kot nekaj nesprijemljivega.

Material: bela tkanina, velika kapalka in črnilo.

Predstavitev:

Pripravim belo tkanino tako, da jo vidiyo vsi otroci.

S kapalko zajamem črnilo in ga začnem počasi kapljati na tkanino na istem mestu. To delam nekaj časa, da se črnilo razširi in pritegne pozornost otrok.

»Kaj sem naredil, kaj ste videli?«

Otroci odgovarjajo.

»Kaj pa se je zgodilo s črnitom, ko sem ga kapnil na blago?«

Otroci odgovarjajo, da se širi. Če ne, jih s podvprašanji napeljem k temu (npr. kako je črnilo prišlo čisto na rob, če pa sem ga kapnil samo na sredini?).

»Kaj mislite, če bi kapnil samo eno kapljico črnila, bi se tudi tako zelo razširilo?«

Otroci odgovorijo.

»Kateri kos blaga pa bi lažje očistili - tistega zelo umazanega ali čisto malo umazanega? «

Otroci odgovorijo.

»Podobno je tudi takrat, ko lažemo. Laž je kot grd črn madež v naših srcih. Enkrat, ko tja pride, se moramo zelo potruditi, da ga ustavimo in očistimo. Če laž tu ostane ali pa lažemo še naprej, je to podobno temu madežu, ki se širi po lepi beli tkanini. Toliko laži potem tudi težje odstranimo iz svojega srca in nas toliko bolj peče vest.«

Na tem mestu lahko pogovor končamo in nadaljujemo drugič. Če otroci zbrano poslušajo, lahko nadaljujemo takoj.

»Vsak od nas ima vest. Ali mogoče kdo ve, kaj je to?«

Otroci odgovarjajo.

»Vest je naš notranji občutek, ki nam pravi, kaj je prav in kaj ne. Ko naredim kaj narobe ali se zlažem, me vedno začne peči vest. Če napako popravim, je tudi moja vest zadovoljna. Če pa še naprej lažem ali delam slabo, me vest vedno bolj peče in imam vedno slabši občutek. To je nekako tako kot pes, ki laja in mi sledi, čeprav želim stran. A pes je vedno bližje in vedno glasnejši. Sploh mi ne da miru.«

»Kaj bi vi naredili, da bi imeli mirno vest?«

Otroci odgovarjajo.

»Povabim vas, da boste res skrbeli za svojo vest in se trudili govoriti resnico, čeprav je včasih to težko.«

Razširitev:

Branje pravljic na temo resnicoljubnosti (npr. Mizica pogrni se ...) in drugih otroških knjig na to temo.

Pogovor z otroki o pregovoru: Laž ima kratke noge na podoben način kot pri predstavitvi.

Pogovor z otroki o pravilih, ki jih imamo doma, v vrtcu ali na cesti. Pogovorimo se, zakaj imamo ta pravila; da nam je zaradi teh pravil vsem lepše. Potem napeljemo, da je eno med pravili vsepovsod tudi to, da govorimo resnico in nam je zaradi tega vsem lažje.

Opombe:

Potrebno je ločiti med otroškim izmišljevanjem in načrtno lažjo oziroma lažjo z namenom (npr. laž, da je otrok šel na stranišče); še posebej mlajši otroci nimajo tako izdelanega pogleda na realnost in resnico kot odrasli.

Če otrok laže, ga ne kaznujemo, pač pa poskušamo ugotoviti vzroke, ali gre za načrtno laž za laž iz strahu oziroma sramu. V tem primeru mu v pogovoru poskušamo prikazati neprijetne posledice in ga spodbudimo k obžalovanju.

Ime dejavnosti: PINOKIO/OSTRŽEK (4-6 let)

Starost: 4-6 let.

Vrednota: resnicoljubnost.

Neposredni namen: razvoj razumevanja, da ni prav, če ne govorimo resnice.

Posredni namen: pomagati otrokom, da postanejo pošteni in resnicoljubni.

Material: zgodba o Pinokiu/Ostržku.

Predstavitev:

Otroci sedejo na udobne blazine.

Vzgojitelj pritegne njihovo pozornost s pesmijo v rimah.

Vzgojitelj jim predstavi zgodbo.

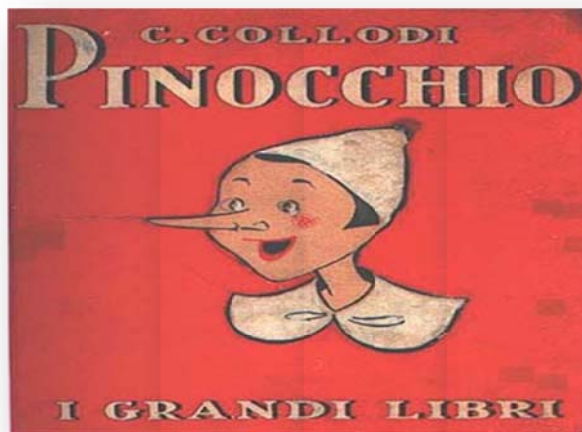
Zatem vzgojitelj prične pripovedovati zgodbo in posveča pozornost poudarjanju in intonaciji ter jim kaže slike.

Ko je zgodba končana, govorijo o njej.

Vzgojitelj poudari, da je narobe, če lažemo in da na koncu vedno pride na dan resnica.

Razširitev:

Otroci, ki povedo, da v razredu ne lažejo, dobijo za nagrado različne karte. Na koncu se otroka, ki prejme največ kart, nagradi z najljubšo igraro.

ODNOS DO DRUGIH

Ime dejavnosti: *TABLA LJUBEZNI (4-5 let)*

Starost: 4-5 let.

Vrednota: ljubezen.

Neposredni namen: otroci se naučijo razumeti pomen ljubezni.

Posredni namen: razumeti drug drugega in ga imeti rad.

Material: table iz kartona, fotografije otrok, barvni svinčniki, flomastri.

Predstavitev:

1. Na tablo se pritrdi fotografije otrok.
2. Vzgojitelj vsak dan vpraša vsakega otroka, kdo je njegov najboljši prijatelj.
3. Ob sliki otroka, katerega ime se navede, se vsakič naredi zvezdico.
4. Po enem tednu se pri vsakem otroku prešteje zvezdice.
5. Otroka z največ zvezdicami se izbere kot najbolj pri ljubljenega otroka tedna.
6. Vzgojitelj otroka nagradi.

Razširitev: Kuverte ljubezni

1. Pripravi se kuverte ljubezni.
2. Otroci dajo v kuverte otrok, ki jih imajo najraje, papirnate srčke.
3. Otrok z največ srčki na koncu tedna prejme nagrado.

Opombe: med izvajanjem teh dejavnosti se otroke vpraša, zakaj imajo radi svoje najboljše prijatelje. Poudari se, da se priljubljeni otroci dobro razumejo s prijatelji, da nikogar ne poškodujejo in da radi delijo stvari z drugimi.

Ime dejavnosti: RAD TE IMAM (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: ljubezen.

Neposredni namen: pomagati otrokom, da na pravi način izrazijo ljubezen.

Posredni namen: vzgajati posameznike, ki so sposobni izraziti svoje občutke na pravi način.

Material: barvni svinčniki in papir.

Predstavitev:

1. Otroci sedijo v polkrogu.
2. Eden od otrok vstane.
3. Vzgojitelj reče: "Ponovite, kar mu bom rekel."
4. Vzgojitelj reče otroku pred sabo: "Rad te imam".
5. Vzgojitelj reče otrokom, naj zaporedoma vstanejo in povedo razlog, zaradi katerega imajo radi svoje prijatelje.
6. Vzgojitelj nadaljuje in pove, naj vsak izreče stavek: "Rad te imam zato, ker" in spodbudi vsakega otroka, da sodeluje.

Razširitev:

Po dejavnosti vzgojitelj reče otrokom, naj zaprejo oči.

Želi, da razmislijo naslednje: Česa smo se pri tej igri naučili? Katere tvoje lastnosti imajo tvoji prijatelji najraje? Kako se človek počuti, če ve, da ga ima nekdo rad? Koga imaš najraje?

Potem posluša odgovore otrok.

Opombe: vzgojitelj mora posvetiti pozornost temu, da dobi odgovor od vsakega otroka in jih usmerjati tako, da drug za drugega uporabljajo pozitivne stavke.

Ime dejavnosti: MOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: ljubezen.

Neposredni namen: vzgajati otroke tako, da se imajo radi.

Posredni namen: pomoč otrokom, da zrastejo v posameznike, ki imajo radi življenje in prijatelje.

Material: svinčniki, različne barve, pole papirja, na katerih so obrisi slik.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj govori z otroki o ljubezni do prijateljev.
2. Vpraša jih, kdo je njihov najboljši prijatelj.
3. Otroke pelje k delovnim mizam.
4. Otroke prosi, naj izpolnijo črtkane linije na slikah s svinčnikom.
5. Potem jih prosi, naj narišejo v okvir sliko svojega najboljšega prijatelja.
6. Njihova dela se po končani dejavnosti obesi na oglasno desko v igralnici.

Razširitev:

Vzgojitelj povabi otroke k igri "Kdo je to?" Kako se igro izvaja?

Enega od otrok se vpraša, naj opiše svojega najboljšega prijatelja, drugi pa poskušajo uganiti, kdo je ta otrok. Tisti, ki prvi ugotovi, koga otrok opisuje, nadaljuje igro.

Ime dejavnosti: NAREDIMO NEKAJ ZA MIR (3-5 let)

Starost: 3-5 let.

Vrednota: mir.

Neposredni namen: pozitivno obnašanje, ki bo pripomoglo k življenju v miru.

Posredni namen: vpliv obnašanja na ljudi in družbo

Material: pravljica o Pepelki.

Predstavitev:

1. Za ogrevanje vzgojitelj prosi otroke, naj opišejo nekaj resničnih primerov dobrega obnašanja.
2. Spodbudi otroke, naj o tem premislijo in ugotovijo, kakšnega obnašanja ljudje ne marajo in kaj ruši mir med ljudmi.
3. Vzgojitelj začne z brainstormingom o tem, kaj lahko takšna ravnanja povzročijo.
4. Nato se za vsakega otroka izbere en partner.
5. Vzgojitelj prosi otroke, naj pokažejo partnerju pozitivno obnašanje.
6. Otroci v skupinah razpravljajo o tem, kaj je pozitivno vedenje.
7. Razpravljamo o občutkih otrok med dejavnostjo.
8. Potem partnerji zamenjajo mesta in se ponovno pogovorijo o pozitivnem obnašanju.
9. Vzgojitelj jih spodbudi, naj razmišljajo o negativnem obnašanju in razpravljajo o slabih vplivih.
10. Vzgojitelj konča z dramatizacijo, otroci imajo pri tem zaprte oči.

Razširitev: otroke se lahko prosi, naj narišejo in pobarvajo sliko miru.

Opombe: ko vzgojitelj bere zgodbo, poudarja pozitivno in negativno obnašanje glavnih junakinj doma.

Ime dejavnosti: ZAKONI SPOŠTOVANJA (3-4 leta)

Starost: 3-4 leta.

Vrednota: spoštovanje.

Neposredni namen: sposobnost, da otrok počaka, da pride na vrsto, razvijanje potrpežljivosti, spoštovanje prijateljev.

Posredni namen: razumevanje pravil spoštovanja in razvijanja sodelovanja.

Material: pesem 'Let's get in queue'.

Predstavitev:

1. Cel razred zapoje pesem 'Let's get in queue'.
2. Nato se začne razprava o tem, kaj pesem pripoveduje.
3. Otroci se postavijo v vrsto.
4. Treba je poudariti, na kaj morajo paziti, ko se postavljajo v vrsto.

Razširitev: Otrokom se lahko bere zgodbe, lahko se pripravi oglasna deska na to temo.

Pesem 'Let's get in queue'

LET'S GET IN QUEUE

Let's get in queue, Let's get in queue,
We should respect people (2)

At the shopping

At the fountain, in the minibus
Let's get in queues in the bus

Without cheat, without a fight Let us respect the queues (2).

Ime dejavnosti: *BODIMO SPOŠTLJIVI (5 let)*

Starost: 5 let.

Vrednote: ljubezen, spoštovanje.

Neposredni namen: otroci razumejo, da je treba biti spoštljiv do starejših.

Posredni namen: otroci doumejo pomen spoštovanja do ljudi.

Material: palica, široke hlače, brezrokavnik, kapa, umetna brada, volan (igrača).

Predstavitev:

1. Pripravimo vse za dramsko uprizoritev.
2. Pripravimo sceno za notranjost avtobusa tako, da uporabimo sedeže v igralnici.
3. Eden od otrok prevzame vlogo starčka, ki vstopi v avtobus.
4. Eden med otroci mu odstopi sedež.
5. Starček se mu zahvali za prijaznost.
6. Voznik odpelje avtobus.
7. Medtem ko mož izstopa iz avtobusa, mu vsi otroci skušajo pomagati.
8. Na ta način se poudari pomen pomoči starejšim ljudem.

široke hlače

brezrokavnik

kapa

Opombe: vzgojitelj poudari, da bi morali otroci vedno odstopiti sedeže v javnih prevoznih sredstvih starejšim.

Ime dejavnosti: NARISAL SEM JABOLKO NA DREVO (4-6 let)

Starost: 4-6 let.

Vrednota: prijateljstvo in samozavest.

Neposredni namen: otrokom pomagamo, da razumejo pomen prijateljstva.

Posredni namen: otroke učimo o pomenu prijateljstva v življenju.

Material: A4 papir (z narisanimi drevesi), prstne barve, čopič.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj najprej vpraša otroke, katera drevesa in rastline morajo zrasti.
2. Ko dobi odgovore, pokaže sliko drevesa in pove, da je to drevo prijateljstva in samozavesti.
3. Nato se pogovorijo o tem, kako se je treba obnašati, da se doseže močno prijateljstvo.
4. Potem se razdeli drevesa.
5. Za vsak pozitiven odgovor se nariše rdeče jabolko, spodaj pa se napiše, za katero jabolko gre.
6. Nato se drevo obesi na tablo.

Razširitev:

Drevesa se porazdeli vsem otrokom. Otroci opravljajo dejavnosti glede na prejete odgovore.

Opombe: Vzgojitelj pomaga otrokom, ki nimajo pravih zamisli. Da še bolj doumejo vrednoto, otroci gledajo risanko o slončku.

Ime dejavnosti: MOJA LJUBA MAMICA (3-4 leta)

Starost: 3-4 leta.

Vrednota: ljubezen.

Neposredni namen: pomagati otrokom, da razumejo pomen ljubezni do matere.

Material: papir formata A4, barva

Predstavitev:

1. Vzgojitelj prosi otroke, naj narišejo sliko, ki simbolizira njihovo ljubezen do mame.
2. Potem se pogovorijo o risbah.
3. Vzgojitelj vpraša, kaj pomeni vsaka posamezna črta in to napiše na papir z risbo.
4. Vzgojitelj vpraša otroke, kaj pomeni ljubezen do mame in to napiše pod risbo.

Razširitev:

Skupina govori o tem, kaj pomeni ljubezen.

Celotna skupina se lahko nauči pesmi o ljubezni do mame.

Lahko napišejo pesem o materah.

Opombe: Ker je koncept ljubezni abstrakten, je treba uporabljati vizualne pripomočke. Vzgojitelj lahko na primer zraven predstavi risanke na temo.

Ime dejavnosti: ŠKATLA PRIJAZNIH DEJANJ (4-5 let)

Starost: 4-5 let

Vrednota: pomoč

Neposredni namen: otroci spoznajo pomen prijateljev, ki jim pomagajo in prepoznajo ljudi v stiski.

Posredni namen: otroci odrastejo v ljudi, ki se zavedajo, kako pomembna je pomoč in pripravljenost deliti stvari z drugimi.

Material: kartonska škatla, barvni karton, lepilo, škarje.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj zloži in okraši kartonsko škatlo skupaj z otroci.
2. Narežejo papir v obliki srčkov.
3. Vzgojitelj jim pove, da bodo na ta papir napisali prijazna dejanja, ki so jih naredili ta dan in jih vrgli v škatlo. Preden bodo odšli domov, bodo škatlo odprli in nagradili otroka, ki bo naredil največ prijaznih dejanj.
4. Na koncu dneva odprejo škatlo in preštejejo ljubezniva dejanja.
5. Otrok z največ prijaznimi dejanji dobi nagrado.

Razširitev: vzgojitelj pošlje staršem pismo, s katerim jih obvesti, kaj prijaznega lahko otroci naredijo doma in kako lahko pomagajo (da na primer podarijo obleke tistim, ki jih potrebujejo, dajo sosedom del torte ipd.).

Opombe: vzgojitelj pove o pomenu pomoči starejšim ljudem in o tem, da lahko delijo odvečna ali neuporabljena oblačila s tistimi, ki jih potrebujejo.

Ime dejavnosti: OTROCI, KI SO PRIPRAVLJENI POMAGATI (3-5 let)

Starost: 3-5 let.

Vrednota: pomoč.

Neposredni namen: pomoč otrokom v drugih šolah.

Posredni namen: razumevanje pomena pomoči.

Material: pisalne potrebščine (knjige, svinčniki, barvni svinčniki itd.).

Predstavitev:

1. Vzgojitelj se z otroki pogovori o tem, kako se lahko pomaga in pripoveduje zgodbe o tem, kako pomembno je pomagati.
2. Vpraša: 'Otroci, ali hočete tudi vi pomagati drugim otrokom, ki potrebujejo pomoč?'
3. Zbrane stvari otroci odnesejo na drugo pobrateno šolo, s katero so se o tem prej dogovorili.

Opombe: Da lahko otroci varno gredo v drugo šolo, je potrebno uradno dovoljenje lokalnih oblasti in spoštovanje potrebnih varnostnih ukrepov.

Ime dejavnosti: ZGODBE: MRAVLJA IN ČRIČEK (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: odgovornost.

Neposredni namen: vzgoja odgovornih posameznikov, ki se zavedajo svojih dolžnosti.

Posredni namen: vzgajati posameznike, ki spoštujejo svoje odgovornosti.

Material: zgodba o mravlji in čričku.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj opozori otroke na odgovornost tako, da jim razloži zgodbo z vzgojno poanto.
2. Skupina se pogovarja o težki situaciji, v kateri se je znašel čriček.
3. Potem, ko vzgojitelj pove originalno zgodbo, si otroci izmislijo svojo lastno verzijo za konec zgodbe in obe na ustrezen način dramatizirajo.
4. V skupini govorijo o odgovornosti oziroma ocenijo, kaj so čutili med dramatizacijo.

Razširitev: če se zgodbo pripoveduje z večjimi slikami, je veliko bolj učinkovita.

Opombe: če dvignemo ton glasu takrat, ko omenjamo vrednoto, lahko bolje zbudimo pozornost.

Ime dejavnosti: TO SEM JAZ (4-5 let)

Starost: 4-5 let

Vrednota: samozavest

Neposredni namen: vzgojiti samozavestne posameznike.

Posredni namen: vzgojiti posameznike, ki se zavedajo svojih značilnosti in imajo svoje mesto v družbi.

Material: ogledalo.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj da vsem otrokom majhna ogledala.
2. Potem reče otrokom: Vsi imamo različne poteze. Da si boste zapomnili svoje poteze, ki so značilne samo za vas in da boste lahko opisali eno svojo značilnost, po kateri se razlikujete od svojih prijateljev, se prosim, pogledajte v ogledalo. To je lahko barva vaših oči, las, vaš način smeha, obleka ali čevlji, vaši občutki ali kaj drugega.

Razširitev:

Najprej stopi pred ogledalo vzgojitelj.

Opiše eno svojih značilnosti in s tem postane model za otroke.

Opombe:

Če kateri od otrok ne omeni nobene svoje značilnosti, vzgojitelj opiše skupini najboljšo lastnost otroka. Lastnosti otrok, ki so deležni inkluzivnega izobraževanja, se ne smejo omenjati.

Ime dejavnosti: PRIPRAVA IN POSTREŽBA HRANE (18 mesecev)

Starost: od 18 mesecev naprej.

Vrednota: odgovornost, skrb za druge, pomoč, vljudnost, prijateljstvo.

Neposredni namen: naučiti se občutka odgovornosti, skrbi zase, razvijanje pozitivne samopodobe, socialne spretnosti, zavedanje potreb drugih.

Posredni namen: vljudnost in spoštovanje, razvijanje koncentracije, vzgoja za mir.

Material: banana, krožnik, nož, deska za rezanje, pladenj.

Predstavitev: PRIPRAVA HRANE

1. Nadenem si predpasnik.
2. Pripravim desko.
3. Vzamem banano.
4. Banano prelomim pod pecljem.
5. Olupim banano del za delom in olupke odlagam na desko.
6. Ko je banana olupljena, jo odložim na desko.
7. Olupke odvržem v koš za biološke odpadke.
8. Vzamem top nož in z drugo roko primem banano.
9. Začnem z rezanjem - režem iz desne proti levi.
10. Ko je banana narezana, koščke zložim na krožnik.
11. Umazano desko in nož odnesem h koritu za umivanje posode.
12. Pripravljen krožnik damo na polico za malice ali na mizo, kjer si lahko otroci vzamejo malico.
13. Umijemo si roke.
14. Odložim predpasnik.

POSTREŽBA HRANE

1. Hrano, ki jo želim ponuditi, lepo pripravim na pladenj.
2. Gostu ponudim prtiček.
3. Primem pladenj in ga počasi odnesem do gosta, kateremu želim ponuditi hrano.
4. Rečem: »Izvolite.«
5. On odgovori: »Hvala.« ali »Ne, hvala.«

Razširitev: Otroku lahko za pripravo ponudimo tudi drugo sadje in zelenjavo ali da namaže in postreže kruh.

Opombe: Pri rezanju smo previdni, da otroku ponudimo primeren nož ali pripomoček za rezanje jabolka.

Ime dejavnosti: VLJUDNOSTNI IZRAZI (1-6 let)

Starost: 1 (ko otroci spregovorijo) - 6 let.

Vrednota: vljudnost in spoštovanje.

Neposredni namen: naučiti se različnih vljudnostnih izrazov za različne priložnosti.

Posredni namen: uporabiti v praksi prave izraze ob pravi priložnosti.

Material: brez posebnega materiala, prav pride, kar je v sobi (kozarec, miza). Živi material smo vzgojitelji sami.

Predstavitel: POZDRAV OB VSTOPU V SOBO

1. Otroci so zbrani v polkrogu.
2. Vzgojiteljica predstavi dejavnost: »Danes boste videli, kako pozdravimo, ko pridemo v sobo ali kam na obisk.«
3. Skozi vrata stopi pomočnica,
4. Gre do vzgojiteljice, ji stisne roko in ji reče: »Dober dan.«
5. Vzgojiteljica odzdravi: »Dober dan.«
6. Obe se usedeta k otrokom.
7. Pogovor o temi z otroki: kdaj pozdravljamo, koga vse lahko v vrtcu pozdravimo, s katerimi besedami še lahko pozdravimo zjutraj, zvečer (dobro jutro, pozdravljen, dober večer).

IZVOLI, HVALA, PROSIM (katere besede uporabimo, ko si pomagamo)

1. Vzgojiteljica reče otrokom, ki sedijo ob njej v polkrogu: »Spoznali bomo, kdaj rečemo izvoli, hvala in prosim.«
2. Vzgojiteljica pri mizi nekaj piše in ji pade na tla barvica.
3. Pomočnica jo pobere, jo da vzgojiteljici v roke ter reče: »Izvoli.«
4. Vzgojiteljica vzame barvico in odgovori: »Hvala.«
5. Pomočnica odgovori: »Prosim.«
6. Pogovor z otroki, kdaj se še lahko zahvalimo.

PROSIM

1. Otroci sedijo v polkrogu.
2. Vzgojiteljica predstavi dejavnost: »Videli boste, kako za kaj prosimo.«
3. Vzgojiteljica pride do pomočnice in ji reče: »Prosim, prinesi mi robček.«
4. Pomočnica ji odgovori: »Seveda« in ji prinese robček.
5. Pogovor z otroki o tem, kdaj še rečemo prosim (npr. kadar želimo pomoč lahko rečemo: »Pomagaj mi, prosim.«)

OPROSTI

1. Otrokom, zbranim v polkrogu, vzgojiteljica pove: »Danes bomo videli in slišali, kako se lahko opravičimo.«
2. Vzgojiteljica se po nesreči zaleti v pomočnico.
3. Pogleda jo in ji reče: »Oprostil!«
4. Pogovor o temi: Kdaj še rečemo oprostiti.

Razširitev: Igro vlog poizkusi še nekaj otrok pred vsemi, nato še otroci v parih med sabo.

Opombe:

Stvari se otrokom predstavi na isti način, za vsak primer se uporabi ustrezne besede.

Otroke že med samim življenjem v vrtcu s svojim zgledom učimo teh besed in ne potrebujejo toliko umetnih situacij, da se jih naučijo.

Uporabimo vsako praktično situacijo, da tudi mi izgovorimo te besede.

Ime dejavnosti: KAKO SE OPRAVIČITI (3-6 let)

Starost: 3 - 6 let.

Materiali: -

Neposredni namen: vljudnost in spoštovanje.

Posredni namen: socialne spretnosti, zavedanje drugih.

Predstavitev:

1. Uprizoritev igre vlog na črti.
2. Izberem enega otroka in mu povem, kako bova odigrala igro vlog.
3. Uprizorim, kako se po nesreči zaletim v njega.
4. Rečem: »Oprosti.«

Opombe:

Če se v nekoga zadanem, se opravičim. Hočemo, da otrok čuti in razume, zakaj se opravičimo. Če se zgodi in se mu drugi otrok ne opraviči, se najprej posvetimo prizadetemu otroku in potem vprašamo drugega, ali se mu zdi, da otroka boli ter kaj bi lahko naredila, da bi se otrok počutil bolje.

Oprosti ali žal mi je pomeni, da se bom trudil, da tega ne bom več naredil.

Ime dejavnosti: **IZRAŽANJE HVALEŽNOSTI (3-6 let)**

Starost: 3 - 6 let.

Material: vrata.

Neposredni namen: vljudnost in spoštovanje.

Posredni namen: socialne spretnosti, zavedanje potreb drugih.

Predstavitev:

1. Sedimo v krogu.
2. Otrokom povemo, da je vljudno, da se zahvalimo/pokažemo hvaležnost, ko prejmemo darilo. Povemo jim tudi, da bomo danes vadili, kako se zahvalimo.
3. Imam košaro s prekrasnimi orehi. Otrokom povem, da bi jih rada delila z njimi.
4. »Vsakemu bom podarila en oreh in takrat boste rekli HVALA.«
5. Gremo do otroka, v roko mu damo oreh, otrok reče »HVALA«.
6. Otroku odgovorim »PROSIM«.
7. To naredim pri vseh otrocih.
8. Ko dobijo vsi, nadaljujemo s hvaležnostjo.
9. »Prosila vas bom, da mi daste oreh nazaj.«
10. Hodim od otroka do otroka, ko vrne oreh, ga prijazno v oči in se mu zahvalim: »HVALA«. Otrok naj začuti da mislim resno.
11. Če se otrok spomni, mi odgovori »PROSIM«.

Opombe:

Otrok besedi HVALA in PROSIM med vajo sliši velikokrat, zato si ju sčasoma zapomni.

Če otrok ne reče hvala, lahko za trenutek počakamo ob njem. Tudi, če se kateri od otrok ne zahvali, dejavnost izvajamo naprej. Če ga drugi otroci opomnijo na to, rečemo: »Danes ni rekel, verjamem pa, da naslednjič bo«.

Navadno to predstavitev izvedemo pred prazniki.

Za te vaje damo otroku nekaj lepega, kar si lahko ogleda (ne sladkarij): naj bo to kamen, majhen lesen predmet, školjke..

Hvaležnost je občutek, ko čutimo, da smo ljubljene, da je nekomu mar za nas.

Včasih smo hvaležni za darilo ob praznikih, včasih zato, ker je nekdo prijazen do nas. To otroku tudi povemo.

Z otrokom lahko pišemo zahvale. Uporabimo za vajo pisanja npr. zahvalo staršem za rože, nekomu, ki nam je popravil ograjo. V ta namen naj ima pripravljen posebno lep material (pisalo, lepši list).

Ime dejavnosti: SKRB ZA MLAJŠEGA (3-6 let)

Starost: od 3 do 6 let.

Vrednota: odgovornost, pomoč drugim.

Neposredni namen: pomoč mlajšemu pri oblačenju, obujanju; občutek koristnosti in solidarnosti.

Posredni namen: zaznavanje potreb drugih, lastno angažiranje.

Material: pogovor ob situaciji, ko nekdo potrebuje pomoč.

Predstavitev:

1. Primem starejšega otroka za roko in ga peljem k mlajšemu, ki ne zmore sam obuti čevljev.
2. »Poglej, ne zmore še sam. Mu lahko, prosim, pomagaš?«
3. »Tudi ti si vesel, če ti kdo pomaga, ko ne zmoreš sam.«
4. Ko otrok konča: »Hvala, v veliko pomoč si bil. Verjetno se lepo počutiš, a ne?«
5. »Kadar opaziš, da kdo res ne zmore sam, ga vprašaj, če potrebuje pomoč in mu lahko pomagaš.«

Razširitev: otrok iz starejše skupine gre dopoldan za nekaj časa v mlajšo skupino in pomaga.

Opombe: pohvala je spodbuda za naslednjič.

Ime dejavnosti: DELJENJE DOBRIN Z DRUGIMI (4-6 let)

Starost: 4 do 6 let.

Vrednota: radodarnost, ljubezen, prijateljstvo.

Neposredni namen: naučiti se deliti z drugimi.

Posredni namen: skrb za drugega, sodelovanje, empatija.

Material: vrečka rozin ali česa podobnega. Kostum oziroma nekaj, kar mi pomaga, da spremenim identiteto.

Predstavitvev:

1. Otroci sedijo v krogu.
2. Usedem se tudi sam, rahlo sem našemljen, imam spremenjen glas (igram), predstavim se z novim imenom (Johan) in jem rozine.
3. Debelo gledam otroke. »Kaj je, a je kaj narobe? Zelo rad se sladkam z rozinami. O, kako so sladke. Mnajmi! Kaj? Zakaj me tako gledate? A vi bi tudi? A razdelit moram? Ja, O.K.«
4. Prosim otroke, naj pripravijo svoje dlani in da naj jih takoj, ko jim bom nanje nekaj spustil, zaprejo in skrijejo. Hodim od enega do drugega otroka in jim v dlani spustim (ali pa ne) eno rozino.
5. Ko naredim obhod, jih povabim, da pogledajo v svoje dlani. Predvidevam, da tisti otroci, ki ne bodo dobili rozine, še ne bodo zadovoljni.
6. »Kaj, a spet niste zadovoljni, saj sem razdelil rozine. Saj sem nekaterim dal rozine! A z vsemi je treba deliti? A potem bo vsem prijetno? Boste vsi zadovoljni? Ampak jaz ne bom, ker mi ne bo več veliko ostalo... Ah, pa kaj zato, saj grem lahko v trgovino in si kupim novo vrečko rozin. No, naj vam bo...«
7. Poskrbim, da vsak dobi eno rozino. »A je bila dobra rozina? A sem zdaj prav naredil. A se tako deli, da vsi dobijo? Bom zdaj dober prijatelj?«
8. Pogledam vse obraze. Izrazim zadovoljstvo nad tem, da nihče več ne protestira, da so vsi zadovoljni, nihče prikrajšan. Tudi sam se dobro počutim.
9. »Nekateri so se mi celo zahvalili!« Ko se končno vsi posladkamo, si slečem kostum.

Obnovimo, kar smo pravkar doživeli. »Kaj je delal Johan, ko je prisedel k nam? Jedel rozine, ne da bi nam jih ponudil. Nam so se cedile sline. Zaželeli smo si jih tudi sami... Je bilo lepo od njega, da nam ni ponudi? Po tistem, ko smo mu povedali, da bi bilo lepo, če bi rozine delil z nami, je naredil kaj?

Kako je razdelil? Pravično/nepravično? Dvignite roke tisti, ki tedaj niste dobili rozine. Kako ste se počutili? Kakšni pa so bili občutki, ko ste vendarle dobili rozino? Kaj pa Johan, kako se je počutil na koncu, ko je z rozinami postregel vsem, ko je vse osrečil? Super. Se vam zahvaljujem, da ste Johana naučili, kako biti radodaren, kako srečo deliti z drugimi.«

»Kaj pa vi sami, ste že kdaj kaj delili z drugimi? Kaj je bilo tisto? Je bilo težko deliti? Kako ste se počutili? Kako so se počutili tisti, ki ste jih obdarili, s katerimi ste delili?«

Poudarim, da je pomembno zadovoljstvo vseh. Srečen mora biti tisti, ki deli in tisti, ki je deležen delitve. »Povabim vas, da za konec zapojemo pesem: Ko si srečen.«

Razširitev:

List A4 prepognemo na polovico. Na eno polovico se z barvicami riše, kar delimo z lahkoto, na drugo pa tisto, kar je težko deliti z drugimi.

Namenoma ne zagotovimo vedno orodij in pripomočkov za skupinske dejavnosti v zadostnem številu. To pa zato, da otroci sodelujejo, si jih delijo, si posojajo, se dogovarjajo, kdo kaj potrebuje, se učijo biti potrpežljivi, počakati na vrsto...

Povabi se dedke in babice oziroma starejše ljudi in se jih vpraša, kako so si delili stvari včasih.

Vpraša se otroke, kaj pravzaprav pomeni »deliti z drugimi« in zakaj je to pomembno? Naj si poskusijo predstavljati svet, kjer nihče ničesar ne deli. Kako bi se ljudje počutili? Pogovarjajmo se z otroki o tem, kako si delimo stvari v družini, v vrtcu, med prijatelji.

Z vsemi ljudmi in živalmi na svetu si delimo tudi okolje. Vsi si delimo odgovornost.

Ruska pravljica: Zajček in repa

Opombe:

Za pripravo odraslega:

Robert FULGHUM: Vse, kar moram vedeti, sem se naučil v vrtcu / All I Really Need To Know I Learned in Kindergarten.

Ime dejavnosti: PRAZNOVANJE ROJSTNEGA DNE (2-4 leta)

Starost: 2 do 4 leta.

Vrednota: prijateljstvo, spoštovanje, dostojanstvo, ljubezen.

Neposredni namen: praznovati rojstni dan, izkazati pozornost slavljenču.

Posredni namen: ti si nekaj posebnega, tu si, da se samo-uresničiš, da daš svoj prispevek temu svetu.

Material: svečani stol za slavljenca, papirna krona, svečke, vesela inštrumentalna glasba za otroke.

Predstavitev:

Slavljenec sedi na posebnem stolu. Na glavo mu damo papirno krono. Ostali otroci sedijo okrog njega. Pripovedujem kratko zgodbo o slavljenčevem življenju - kako sta se gospa in gospod x razveselila, ko sta izvedela, da pričakujete dojenčka. Kako sta se spraševala, ali bo deček ali deklica. O izbiri imena, o rojstvu, o imenu, ki mu res pristaja, je lepo in ga bo nosil vse življenje. O prvem, drugem, tretjem letu življenja, o vseh dosežkih (samostojno hranjenje, hoja, govor). Ob vsaki obletnici prižgemo po eno svečko - bodisi na torti, bodisi na pladnju. Zapijemo rojstnodnevno pesem, slavljenec upihne svečke.

Sledi obred - ples okrog našega slavljenca. Predvaja se inštrumentalno otroško veselo glasbo. Vzgojiteljica se z otroki prime za roke in vodi gibalno-plesno dejavnost.

Na vrsti so voščila - eden po eden.

V kolikor je slavljenec kaj pripravil, to postreže / deli z drugimi.

Razširitev:

Karine-Marie Amiot: Ti si pravi čudež / Tu es une merveille.

Su Box: Ti si nekaj posebnega / You Are Very Special.

Ime dejavnosti: POGOVOR O ODNOSU DO DRUGIH - kaj je prav in kaj narobe (2 leti)

Starost: od dveh let naprej.

Vrednota: vljudnost, spoštovanje, kaj je prav in kaj narobe, prijateljstvo, sodelovanje, pomoč drugim, ljubezen, poštenost, pravičnost, strpnost, pomoč, samozavest.

Neposredni namen: otrok spozna različne oblike vedenja do drugih, spozna kaj je prav in kaj narobe. Začne se učiti, kako lahko svoje nestrinjanje izrazi z besedo, namesto z odrivanjem, udarjanjem itd.

Posredni namen: otrok zna izraziti svoje nestrinjanje z besedo. Čuti, kaj je prav in narobe in se trudi biti pošten. Odnos do drugih mu ne predstavlja težav, saj zna reševati konflikte.

Material: kartice nasprotij, preproga

Predstavitev:

Zberemo otroke v krog in predstavimo kartice nasprotij. Povemo, katera je prav in katera narobe. Pripovedujemo o obnašanju do drugih - pomagamo si med sabo, ne podiramo drugim igrač, se ne tepemo, pospravljamo za sabo, se pozdravljamo, opravičimo, zahvalimo...

Nato skupaj iščemo rešitve za odgovor v neprijetnih situacijah. Npr. pri prvi kartici vprašamo otroka: »Ali ti je všeč, da ti je sošolec podrl stolp? Povej mu, da ti to ni všeč in ga prosi, naj tega ne dela.« In tako dalje, pri vsaki kartici. Nato lahko kartice pomešamo in jih otroci poiščejo ter povejo, kar so si zapomnili o sliki.

Razširitev:

Narišemo lahko še mnogo drugih kartic, kjer se kaže odnos do drugih (kaj je prav in kaj narobe). Kartice so lahko črno bele in jih otroci pobarvajo. Povabimo otroke, da se sami spomnijo kakšnega pravnega in nepravilnega vedenja in ga narišejo/opišejo/zaigrajo/pokažejo s pantomimo. Skupaj pa lahko preberemo tudi knjigo Bonton za otroke (Joanna Krzyanek).

Opombe: z mlajšimi otroki iščemo nasprotja, s starejšimi pa lahko vnesemo še različne razširitve. Opazujemo otrokovo pozornost in razumevanje in na podlagi tega krajšamo/daljšamo predstavitev.

Priloga: kartice nasprotij

Ime dejavnosti: ZNAM POČAKATI - OPAZOVANJE DRUGEGA (2 leti)

Starost: od 2 let dalje.

Vrednota: spoštovanje, skrb za druge, potrpežljivost.

Neposredni namen: otrok umiri svoje telo, razvija koordinacijo celega telesa in zbranost.

Posredni namen: Otrok spoštuje drugega. Opazi drugega in je nanj pozoren. Spoštovanje dela drugih, učenje z opazovanjem, učenje potrpežljivosti.

Material: -

Predstavitev:

OPAZOVANJE BREZ VPRAŠANJA:

1. Počasi in tiho se približam otroku, ki ga želim opazovati pri delu/igri.
2. Roki držim na hrbtu.
3. Ustavim se nekaj korakov stran od mize, kjer sedi otrok, ki ga želim opazovati.
4. Opazujem.
5. Ko preneham z opazovanjem, se neslišno umaknem.

Razlaga: Vzgojitelj otroka ali skupino otrok vpraša:

- Kaj sem naredil?
- Ali sem kaj govoril?
- Sem se dotaknil mize?
- Kje sem imel roke?

OPAZOVANJE Z VPRAŠANJEM IN DOTIKOM:

1. Počasi in tiho se približam otroku, ki ga želim opazovati.
2. Eno roko mu položim na ramo in ga vprašam: "Ali te lahko opazujem?"
3. Če je odgovor negativen, moram tiho oditi.
4. Če je odgovor pozitiven:
5. Postavim se nekaj korakov od mize z rokami na hrbtu in opazujem.
6. Prinesem si stol zraven sedečega otroka, se usedem nanj in opazujem. Ko neham opazovati, stol pospravim.

Razširitev:

Na podoben način otroku vzgojitelj predstavi druge preproste dejavnosti, ki jih želi vpeljati v potek dneva:

ZAMENJAVA IGRAČE, IGRALA

Otroku vzgojitelj z igro vlog pokaže, kako se s prijateljem dogovori za zamenjavo igrače.

1. Mirno pristopim k otroku, ki se igra.
2. Rečem: Tudi meni je všeč ta igrača. Bi mi jo posodil za nekaj časa.
3. Drugi reče: Sedaj se jaz igram, lahko pa narediva zamenjavo čez nekaj časa.
4. Rečem: Prav. Štel bom do npr. 20, potem bo menjava.
5. Počasi štejem, nato mi otrok prepusti igračo.

POTREBUJEM POMOČ VZGOJITELJA

1. Otrok pristopi k vzgojitelju, ki dela z drugim otrokom.
2. Roko mu položi na ramo in mirno čaka.
3. Ko vzgojitelj konča pogovor z otrokom, se obrne k otroku, ki čaka in ga vpraša, kaj želi.

Opombe: prvič predstavita situacijo dva vzgojitelja otroku ali skupini otrok. Te »vaje« je potrebno vsakodnevno in dosledno izvajati tekom dneva, da se otroci takšnega ravnanja naučijo in jim postane spontano. S tem se glasnost v skupini tudi zmanjša.

Ime dejavnosti: PREPOZNAVANJE IN IZRAŽANJE ČUSTEV 1 (3 leta)

Starost: 3 leta in več.

Vrednota: osebni razvoj, strpnost, uživanje in skrb za druge.

Neposredni namen: otrok zaznava in prepozna prijetna in neprijetna občutja.

Posredni namen: čustveno opismenjevanje, razumevanje drugega človeka, razvijanje pozornosti o svojem počutju in počutje drugih.

Material: karte

Predstavitev:

Vzgojitelj začne pogovor z otrokom: včasih se počutimo prijetno, včasih neprijetno. To ni vedno odvisno samo od nas, ampak se ob nekem dogodku, ko se nekaj zgodi ali pa ob tem, kar storijo drugi ljudje, v nas prebudijo različna čustva. Ta čustva so lahko prijetna ali neprijetna. Želim ti pokazati različne fotografije. Ob vsaki fotografiji boš skušal prepoznati, ali je ta dogodek zate prijeten ali ni prijeten. Tu imava napis prijetno in neprijetno.

1. Vzgojitelj položi napis prijetno na eno stran mize, napis neprijetno na drugo stran mize.
2. Vzgojitelj otroku pokaže fotografijo, kjer se otroci igrajo na igrišču. Povabi ga, da opiše, kaj vidi na fotografiji.
3. Otrok pove, ali bi se prijetno počutil, če bi bil zraven ali ne.
4. Fotografijo položi pod ustrezni napis.
5. Enako nadaljuje z naslednjo fotografijo.
6. Ko so razvrščene vse fotografije, lahko vzgojitelj vpraša otroka, da sam opiše kakšen dogodek, ko se počuti prijetno ali neprijetno.
7. Otrok lahko ponovno premeša vse fotografije in jih samostojno razvršča.

Razširitev:

Otrok nariše na eno polovico lista en dogodek, ko se počuti prijetno in na drugo polovico en dogodek, ko se počuti neprijetno.

Otrok lahko izdelava svoj set slik prijetno - neprijetno ali pa jih izdelava celotna skupina.

Za 4 letne otroke:

PRIJETNI - NEPRIJETNI OBČUTKI

Otrok razvrsti v dve kategoriji prijetno - neprijetno kartice z besedami - poimenovanimi čustvi. Potek dela je enak kot s fotografijami, le da otrok opiše določeno čustvo, če ga že pozna, v nasprotnem primeru mu ga opiše vzgojitelj.

Opombe: dejavnost se lahko izvaja individualno z enim otrokom, z manjšo skupino ali s celotno skupino otrok.

Priloge (glej v prilogah)

A Prijetno - neprijetno

B Prijetni - neprijetni občutki

Ime dejavnosti: PREPOZNAVANJE IN IZRAŽANJE ČUSTEV 2 (3 leta)

Starost: 3 leta.

Vrednota: osebni razvoj, strpnost, vživljanje v druge in skrb zanje.

Neposredni namen: otrok po izrazu na obrazu prepozna osnovna štiri čustva: veselje, strah, jeza, žalost.

Posredni namen: čustveno opismenjevanje, razumevanje drugega človeka, razvijanje pozornosti o svojem počutju in počutju drugih, razvijanje spoštljivih odnosov.

Material: tridelne karte

Predstavitev:

Vzgojitelj začne pogovor z otrokom: Včasih se počutimo prijetno, včasih neprijetno. Določena občutja, ki jih doživljamo, lahko tudi poimenujemo.

1. Vzgojitelj pokaže en sliko in reče: izraz na obrazu otroka kaže, da je otrok jezen. Kdaj se v nas prebudi jeza? Sledi pogovor, naštevanje situacij.
2. Vzgojitelj otroku pokaže naslednjo fotografijo in se na enak način pogovori z otrokom.
3. Vzgojitelj vzame karte z napisi in prebere ime čustva. Otrok položi napis k sliki.
4. Na koncu vzgojitelj pokaže otroku še tretji set kart, kjer je fotografija in napis. Preverita, če sta pravilno razvrstila napise k fotografijam tako, da zraven položita to tretjo karto.
5. Otrok lahko ponovno premeša vse fotografije in jih samostojno razvršča.

Razširitev:

Ko otrok pozna osnovna štiri čustva, lahko k njim razvrsti karte s slikami, ki prikazujejo določeno situacijo, ki v njem prebudi določeno čustvo.

Za 5 letne otroke:

ČUSTVA IN TELO

Otrok razvrsti karte z napisi - imena čustev. Vsakemu čustvu priredi opis, kako se to čustvo izraža na telesu.

Opombe: Dejavnost se lahko izvaja individualno z enim otrokom ali z manjšo skupino otrok.

Priloge (glej v prilogah):

- C čustva - tridelne karte
- D čustva in dogodki slike
- E čustva in telo

Ime dejavnosti: PREPOZNAVANJE IN IZRAŽANJE ČUSTEV 3 (5 let)

Starost: 5 let.

Vrednota: osebni razvoj, strpnost, uživanje in skrb za druge.

Neposredni namen: otrok zna opisati svoje počutje, čustva, ki so v njem in jih povezati z različnimi situacijami.

Posredni namen: čustveno opismenjevanje, razumevanje drugega človeka, razvijanje pozornosti o svojem počutju in počutju drugih, spoštljiv odnos.

Material: delovni list

Predstavitev:

1. Vzgojitelj sprašuje otroka, kdaj doživlja določena čustva.
2. Odgovore lahko zapiše na list papirja, ali jih ilustrira ali zapiše v miselni vzorec.

Razširitev: za osnovnošolske otroke, ki že znajo pisati: delovni list, pismo olajšanja, pomoč, da svoja čustva konstruktivno izrazijo.

Opombe:

Dejavnost se lahko izvaja samo ustno kot pogovor z enim ali več otroki.

Otroke lahko sprašujemo na dva načina, odvisno s čim začnemo začetni stavek, zato sta pripravljena dva delovna lista.

Priloga (glej v prilogah):

F delovni list - Moja čustva

G delovni list - Ko sem ...

H delovni list - Pismo olajšanja

Ime dejavnosti: PRAVILA V VRTCU (1-6 let)

Starost: od 1 do 6 let.

Vrednota: odgovornost, spoštovanje, prijateljstvo.

Neposredni namen: pravila nam pomagajo pri rutini dneva, pomagajo pri bivanju v skupini, dajejo varnost.

Posredni namen: priprava na življenje v družbi, upoštevanje pravil vodi k ubranemu življenju.

Material: plakat, ki ga sami izdelamo in otroci ilustrirajo, že napisana pravila na plakatu.

Predstavitev:

1. Z otroki sedimo v krogu.
2. Pogovor, zakaj imamo pravila.
3. Izberem eno izmed pravil v naši skupini, npr. kako pokličem vzgojitelja, kako počakam nekoga, ki se pogovarja z nekom drugim.
4. Predstavim (lahko vzgojitelj in pomočnik, lahko vzgojitelj in otrok, ki to že zna):
 - a) *Otrok pride do vzgojitelja, mu da roko na ramo ali ga nežno prime za roko.*
 - b) *Počaka, da ga ta pogleda in mu posveti pozornost.*
 - c) *Vzgojitelj se zahvali otroku: »Hvala, ker si počakal. Kako ti lahko pomagam?«*

Razširitev:

Predstavimo pravila z igro vlog: najprej vzgojitelj v krogu predstavi želeni način vedenja in nato otroci vadijo (izven realne situacije).

Izdelamo pravila za posamezne prostore: garderoba, kopalnica, telovadnica, igrišče ipd.

Opombe:

Med letom sproti vidimo, katero pravilo moramo dodati, da življenje v vrtcu lepše poteka.

Prilagodimo glede na starost in strukturo skupine.

Isti dan predstavimo največ dve novi pravili.

Če kakšno pravilo »popusti« (otrok ga prekrši), ne uporabljamo sistema nagrada/kazen, ampak z njim obnovimo pravilo.

V VRTCU JE LEPO!

Cicido

UPOŠTEVAMO 12 PREPROSTIH PRAVIL LEPEGA VEDENJA:

1. POZDRAVIMO DOBRO JUTRO, DOBER DAN, NA SVIDENJE ...
2. DRUG DO DRUGEGA SMO PRIJAZNI.
3. SODELUJEMO IN SI POMAGAMO.
4. POSLUŠAMO DRUG DRUGEGA. KRIČANJE NI POTREBNO.
5. NE PRERIVAMO IN NE PRETEPAMO SE.
6. ČE PRIDE DO SPORA, SE POGOVORIMO IN NAJDEMO REŠITEV.
7. UPORABLJAMO BESEDE PROSIM, HVALA, IZVOLI, ŽAL MI JE ...
8. ČE NAREDIMO KAJ NAROBE, SE OPRAVIČIMO IN POSKUŠAMO POPRAVITI NAPAKO.
9. NE UNIČUJEMO IGRAČ, DRUGIH PREDMETOV IN OKOLJA.
10. PRI JEDI NE PACKAMO IN VEDNO POSPRAVIMO ZA SABO.
11. NE BRSKAMO PO TUJIH STVAREH IN UPOŠTEVAMO, DA IMA VSAK TUDI SVOJE OSEBNE PREDMETE.
12. **Vsa pravila so združena v zlatem pravilu:
NE STORIMO DRUGIM TISTEGA, ČESAR NE ŽELIMO, DA BI DRUGI STORILI NAM.**

Ime dejavnosti: LEPO VEDENJE (2-6 let)

Starost: 2 - 6 let.

Vrednota: vljudnost, spoštovanje, prijateljstvo, odgovornost.

Neposredni namen: otroku pokažemo/povemo, kako se nekje obnašamo.

Posredni namen: otrok se bo naučil obnašati pravilno v skladu s prostorom, kjer se nahaja.

Predstavitev: predstavitev na primeru, kako se vedemo v knjižnici.

1. Vzgojiteljica otrokom, ki sedijo v sobi v polkrogu reče: »Danes vam bom povedala, kako se obnašamo v knjižnici. Jutri si bomo šli v knjižnico sposoditi nekaj knjig, zato želim, da se znamo tam primerno obnašati.«
2. Ko pridemo v knjižnico, govorimo tiho.
3. Vsak si lahko iz prve police izbere eno knjigo.
4. Knjigo odneseš do klopi, se tja usedeš in jo v tišini pogledaš.
5. Medtem bom jaz odšla prevzeti naše naročene knjige na okence pri vhodu.
6. Ko vam dam dogovorjeni znak/vas tiho pokličem, pospravite vaše izbrane knjige nazaj na pravo mesto ter nato pridete k meni.
7. Po parih skupaj odidemo ven.
8. Lahko se še pogovorimo, kako gledamo knjige, da v knjižnici ne tečemo, da potrebujemo izkaznico.

Razširitev:

Otrokom vsakič vnaprej jasno povemo, kakšno obnašanje se pričakuje od njih glede na specifiko mesta.

Možne teme za predstavitev in pogovori o temi:

- Kako se obnašamo za mizo
- Kako se obnašamo na sprehodu.
- Kako se vedemo v muzeju/gledališču.
- Kako se obnašamo na avtobusu/vlaku.
- Kako se obnašamo v trgovini/tržnici.

Skupaj gremo v knjižnico, sprehod, avtobus, muzej, itd., in tam praktično vadimo obnašanje.

Opombe:

Otrokom na licu mesta še enkrat ponovimo najpomembnejša pravila, o katerih razmislimo že vnaprej. Npr: »V knjižnici govorimo tiho in hodimo počasi.«

Ime dejavnosti: UMIRITEV PRED KOSILOM (1 leto)

Starost: ko otrok sedi za skupno mizo in je prisoten pri skupnem obroku.

Vrednota: spoštovanje, hvaležnost, vljudnost.

Neposredni namen: sprostiti in umiriti otroke v času kosila. Razvijanje občutka hvaležnosti za hrano, ki nam je dana. Omogočiti miren potek obroka sebi in drugim.

Posredni namen: spoznati pravila lepega vedenja.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj povabi otroka, da zaželi dober tek.
2. Otrok vstane.
3. Otrok vsem prisotnim zaželi »Dober tek.«
4. Otrok se usede nazaj.

Razširitev: Lahko zapojemo bibarijo.

V katoliških vrtcih lahko tudi molijo krajšo molitev ali zapojejo cerkveno pesem.

Opombe:

Kosilo naj se odvija samo v enem prostoru.

Posvetimo se hrani in ne beremo, ne gledamo televizije.

Vedno si zaželimo dober tek.

Lahko imamo določena pravila:

- V času kosila ne govorimo glasno.
- Jedli bomo počasi in hrano dobro prežvečili.
- Pri jedi ne bomo motili soseda.
- Juhe ne pijemo iz krožnika.
- Pri kosilu uporabljamo pribor.

Otroci si lahko sami naložijo hrano na krožnik.

Tudi pri kosilu uporabljamo besede: izvoli, prosim, hvala in oprost.

Pred obrokom lahko zapojemo pesmico ali zmolimo molitev (odvisno od ustanove).

Ime dejavnosti: HVALEŽNOST – je življenje radodarno z mano? (4 leta)

Starost: od 4 let naprej.

Vrednota: hvaležnost, sreča.

Neposredni namen: razvijanje občutka hvaležnosti za stvari, ki so nam dane.

Posredni namen: razlikovanje med pomembnimi in nepomembnimi stvarmi.

Material: fotografije/karte različnih predmetov.

Predstavitev:

1. Otroku ponudim karte.
2. Karte razdelim na dva kupčka: na tiste, ki se otroku zdijo nepomembne in na tiste, ki se mu zdijo v življenju izjemno pomembne.
3. Med kartami, ki jih je izbral kot izjemno pomembne, izbere tiste, ki jih v življenju ima.
4. Ko konča, se z otrokom pogovorim, zakaj je koristno razvijati občutek hvaležnosti za stvari, ki jih imamo.

Razširitev: Otroka lahko spodbudimo, da vsak večer napiše (če zna pisati) oziroma nariše v poseben zvezek tri do pet stvari, za katere je hvaležen. Lahko zapiše/nariše ljudi, predmete, stvari, ki so se mu zgodile, stvari, ki se niso zgodile...

Otrok naj si izbere tri ljudi in za vsakega od njih naredi nekaj lepega.

Opombe:

Otroku pomagamo odkriti, da si srečen, če si hvaležen. Če vidiš, kaj vse ti je dano (in koga vse imaš), se usmeriš v pozitivno razmišljanje.

S tem, ko se otrok zaveda tistega, kar ima, vidi, kaj vse ga osrečuje. Tisto, česar nima, pa postaja vse manj pomembno.

Ime dejavnosti: SPOŠTLJIV OTROK (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: spoštovanje.

Neposredni namen: pomagati otrokom, da povečajo občutljivost za spoštovanje do sebe in do drugih.

Posredni namen: vzgojiti ljudi, ki bodo spoštljivi do sebe in do drugih.

Material: karta spoštovanja, barvni svinčniki.

Predstavitev:

1. Pripravi se karto obnašanja in se jo obesi na oglasno desko v igralnici.
2. Vzgojitelj pove zgodbo o spoštovanju.
3. Vzgojitelj spodbudi otroke, da spregovorijo o glavni ideji zgodbe in razloži pomen spoštovanja.
4. Vzgojitelj doda, da spoštovanje ni nujno le proti ljudem, pač pa proti vsem bitjem, s katerimi si delimo svet (spoštovanje do živali, njihova pravica do življenja itd.)

Opombe: Ker so otroci tako mladi, je potrebno, da učitelj vse motivira k čim boljši udeležbi.

Ime dejavnosti: MOJE DOMAČE ODGOVORNOSTI (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: odgovornost.

Neposredni namen: pomoč otrokom, da se naučijo odgovornosti; spoznavanje nalog, s pomočjo katerih izboljšajo življenje doma.

Posredni namen: vzgojiti ljudi, ki so odgovorni na vseh področjih življenja.

Material: slike.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj prosi starše, naj prinesejo slike otrok, ki opravljajo domača dela.
2. Slike se razstavi na oglasni deski v vrtcu.
3. Otroci opazujejo slike prijateljev, kar jih spodbudi, da tudi sami pričnejo opravljati naloge, ki jih izvajajo njihovi prijatelji.
4. Vzgojitelj čestita otrokom in jih nagradi.

Ime dejavnosti: ZAPLOSKAJMO PRAVIM STVAREM (4-5 let)

Starost: 4-5 let

Vrednota: odgovornost

Neposredni namen: otrokom privzgojiti odgovornost.

Posredni namen: vzgojiti posameznike, ki se zavedajo svojih odgovornosti.

Material: igrače in materiali v igralnici.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj najprej vpraša: Kakšne so naše odgovornosti?
2. Ko prejme odgovore, pove otrokom, da se bodo igrali igrice: Zaploskamo pravim stvarjem.
3. Igra se prične.
4. Otroci sedijo v polkrogu.
5. Vzgojitelj razloži: če je stvar, ki jo naredim, v redu, prosim, če zaploskate. Če je narobe, prosim, zakašljajte.
6. Potem vzgojitelj z mimiko pokaže, kot da je semena in da meče lupine na tla, češe lase, meče obleke na tla, si umiva roke, si krtači zobe, pušča igrače razmetane na tleh..
7. Otroci pri vsakem dejanju ploskajo ali kašljajo.
8. Po tej dejavnosti vzgojitelj reče, da bodo pričeli z drugo igro. Otroci bodo povedali, katera dejanja so dobra in katera napačna.
9. Vzgojitelj pomaga otrokom, da ugotovijo, katera dejanja so v redu.

Ime dejavnosti: IGRA POGUMA (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: samozavest.

Neposredni namen: pomagati otrokom, da razvijejo dobre občutke o sebi in se zato tudi dobro počutijo. Otroci so veseli, da so takšni, kot so.

Posredni namen: vzgoja samozavestnih posameznikov.

Material: škatla, pisalo in papir.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj zbere otroke v krogu na igrišču.
2. Reče, da se bodo igrali igro, ki se imenuje igra poguma.
3. Vzgojitelj vpraša otroke, kaj pomeni pogum.
4. Vzgojitelj ne označi otroških odgovorov kot pravih in napačnih.
5. Vzgojitelj prikaže primer vedenja, ki predstavlja pogum in naredi pripravo, s pomočjo katere otroci razumejo igro.

Razširitev: Igra poguma se izvede v igralnici.

Ime dejavnosti: STRPNOST DO DRUGAČNOSTI (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: strpnost.

Neposredni namen: sposobnost pokazati strpnost proti razlikam v družbi.

Posredni namen: privzgojiti otrokom več strpnosti do ljudi, ki so drugačni.

Material: obrazna barva.

Predstavitev:

1. Obraze otrok se pobarva z obrazno bravo v različnih barvah, tako da predstavljajo različne rase (Afričane, Indijance itd.).
2. Otroci ostanejo pobarvani ves dan.
3. Preden gredo domov, sedejo v polkrog in se pogovarjajo.
4. Vzgojitelj pokaže slike otrok iz različnih držav in njihove dežele.
5. Če se otroci smejejo drug drugemu, vzgojitelj vpraša, zakaj se smejejo in pove, da ni prav, če se smejejo zato, ker je otrok druge barve.
6. Vzgojitelj pove, da bi tudi mi sami lahko prišli na svet drugačni.

Razširitev: vzgojitelj poudari, da so Afričani črni, Nemci svetlih las, da imajo Japonci poševne oči in da ima vsak otrok iz druge države drugačne telesne značilnosti.

Opombe: vzgojitelj pove otrokom, da se ne smemo posmehovati ljudem, ki so drugačni.

Ime dejavnosti: KARTE ODGOVORNOSTI (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: odgovornost.

Neposredni namen: naučiti otroke, da so sposobni prepoznati naloge, ki jih lahko opravijo sami.

Posredni namen: pomagati otrokom, da so pripravljeni izpolnjevati odgovornosti, primerne za njihovo starost in razvojni nivo.

Material: papir, barvni svinčniki.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj pripravi karte odgovornosti in jih pošlje staršem.
2. Prosi starše, da en teden opazujejo otroke in na primeren način izpolnjujejo karte.
3. Med tednom vzgojitelj sprašuje otroke, če opravljajo svoje delo.
4. Po končanem postopku se karte prinese v igralnico.
5. Otroka, ki ima na kartah največ smeškov, učitelj nagradi in ga izbere kot najodgovornejšega otroka tedna.

Razširitev: idejne mape o odgovornosti.

Opombe: karto odgovornosti je treba pobarvati na pravilen način.

Ime dejavnosti: DAJEMO ČOKOLADO (5 let)

Starost: 5 let.

Vrednota: varčevanje.

Neposredni namen: sposobnost razumeti vrednost tistega, kar imamo in primerno uporabo.

Posredni namen: razumevanje pomena varčevanja.

Material: knjiga, čokolada.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj prebere zgodbo o varčevanju.
2. Spregovori o tem, kako lahko varčujemo.
3. V igralnico prinese zavitek čokolad.
4. Na enega otroka pride 5 majhnih čokolad.
5. Da jim čokolado, otroci pa jo spravijo v svoje omarice.
6. Vzgojitelj otrokom pove, naj pojejo le eno na dan, pa jih bo dovolj za ves teden.
7. Vzgojitelj opazuje, kdo ima na koncu tedna še kakšno čokolado.
8. Otrok z največ čokoladami prejme od vzgojitelja nagrado.

Razširitev: To dejavnost lahko izvajamo z uporabo lutk.

Opombe: Pri tej dejavnosti se od otrok zahteva, da varčujejo s čokolado in je ne pojedjo naenkrat.

ODNOS DO STVARI

Ime dejavnosti: POMETANJE IN POMIVANJE (18 mesecev)

Starost: od 18 mesecev naprej.

Vrednota: sodelovanje, pomoč, spoštovanje, samostojnost, skrb za okolje.

Neposredni namen: naučiti se občutka odgovornosti, skrbi zase in za okolje, socialnih spretnosti, zavedanja potreb drugih.

Posredni namen: vljudnost in spoštovanje, razvijanje koncentracije, vzgoja za mir.

Material: metla, smetišnica z omelom, smeti (naravna priložnost).

Predstavitev: POMETANJE TAL

1. Povabim otroka k dejavnosti.
2. Prinesemo metlo.
3. Z desno roko primem zgornji del ročaja, z levo pa nekoliko nižje.
4. Z dolgimi potezami pometam smeti na kup.
5. Metlo odnesem nazaj.
6. Prinesem smetišnico in omelo.
7. Z desno roko nazorno odpnem omelo s smetišnice.
8. Smetišnico postavim k smetem.
9. Z omelom pometem smeti na smetišnico.
10. Omelo položim pravokotno na smetišnico.
11. Smeti stresem v koš.
12. Pripnem omelo na smetišnico in ju pospravim.

POMIVANJE MIZE

1. Povabim otroka k dejavnosti.
2. Nadeneva si predpasnik.
3. Grem po material in ga postavim na tla zraven mize.
4. Na tla zraven mize razgrnem brisačo.
5. Iz posode zložim vse pripomočke na brisačo po naslednjem vrstnem redu - vrč, skleda, krtačka, goba, suha krpa, vedro in jih zraven poimenujem. Posodo, v kateri so bili zloženi vsi pripomočki postavim pod mizo.
6. Z obema rokama dvignem vrč in odidem po vodo.
7. Lij vrča nastavim nad sredino sklede, vrč nagnem ter izlijem vodo v skledo.
8. Vrč postavim nazaj na brisačo.
9. Z desno roko primem za ročaj krtačke in jo pomočim v vodo, jo dvignem in malo počakam.
10. Z levo roko primem milo.
11. S krtačko 3-krat podrgnem po milu od zgoraj navzdol.
12. Milo odložim nazaj na podstavek.
13. Krtačko primem z obema rokama - desna roka je na krtački, leva pa na desni roki.

14. Krtačenje pričenem v levem zgornjem kotu ter se s krožnimi gibi pomikam navzdol.
15. Krtačko dvignem do zgornjega roba mize ter nadaljujem s krtačenjem od zgoraj navzdol.
16. Po potrebi krtačko ponovno namilim, dokler s krtačenjem ne končam desnem spodnjem kotu.
17. Krtačko odložim na podstavek.
18. Z obema rokama primem gobo in jo namočim v vodo.
19. Dvignem gobo malo nad vodo in jo ožamem z obema rokama.
20. Z brisanjem mize začnem v zgornjem levem kotu. Z obema rokama počasi vlečem gobo navzdol.
21. Po potrebi lahko gobo obrnem ali splaknem v vodi ter z delom nadaljujem, dokler ne končam v desnem spodnjem kotu.
22. Gobo splaknem, ožamem in odložim na podstavek.
23. Z obema rokama dvignem posodo z vodo in jo zlijem v vedro.
24. Vedro z vodo odnesem v stranišče.
25. Prazno vedro postavim nazaj na brisačo.
26. Na desno roko si nataknem krpico in z njo pobrišem mizo in sicer v smeri od leve proti desni in od zgoraj navzdol.
27. Ko je miza pobrisana, z njo obrišem še skledo in vedro.
28. Mokro krpico (če je mokra) odnesem sušit in prinesem svežo.
29. Izpod mize vzamem posodo in vanjo zložim pripomočke.
30. Nazadnje dam v posodo brisačo, tudi brisačo zamenjam, če je mokra.
31. Material pospravim nazaj na polico.

Razširitev: Na podobne načine lahko umijem tudi tla, materiale...

Opombe:

Z zaščitnim trakom lahko otroku na tla nalepimo kvadratega v katerega pometa smeti, služi mu za lažjo orientacijo.

Ime dejavnosti: ZBIRANJE IGRAČ (3-5 let)

Starost: 3-5 let.

Vrednota: odgovornost.

Neposredni namen: da bi otroci znali pobrati svoje igrače in materiale.

Posredni namen: da bi lahko opravili naloge in odgovornosti

Material: igrače.

Predstavitev:

Učitelj vpraša otroke o igračah, zakaj so razmetane, kaj se zgodi, če jih ne poberemo, kako jih poberemo, kaj se zgodi, ko jih poberemo itd.

Razširitev: Učitelj da otrokom nalogo in poskrbi za udeležbo staršev.

Opombe: Uporabi se dramatizacijo (zgodba o odgovornem obnašanju).

Ime dejavnosti: PRIPRAVA MIZE (18 mesecev)

Starost: od 18 mesecev naprej.

Vrednota: odgovornost, skrb za druge, pomoč, vljudnost, prijateljstvo.

Neposredni namen: naučiti se občutka odgovornosti, skrbi zase in za druge, razvijanje pozitivne samopodobe, socialne spretnosti, zavedanje potreb drugih.

Posredni namen: Vljudnost in spoštovanje, razvijanje koncentracije, vzgoja za mir.

Material: Pogrinjek, krožniki, žlice, kozarci in prtiček.

Predstavitev:

1. Najprej položimo na mizo pogrinjek. Polagamo ga enega za drugim.
2. Na pogrinjke postavimo krožnike enega za drugim, na vsak pogrinjek enega.
3. Nato enega za drugim polagamo na mizo prtičke.
4. Nato enega za drugim polagamo na mizo kozarce.
5. Ob krožnik postavimo žlice.
6. Skupaj sedemo za mizo in se zahvalimo za hrano.

Razširitev: v božičnem ali velikonočnem času lahko mizo še dodatno okrasimo. Posebej jo lahko okrasimo tudi za praznovanje rojstnih dni.

Ime dejavnosti: KARTICE NASPROTJA - DOBRO, SLABO (3 leta)

Starost: 3 leta in več.

Vrednota: odgovornost, vljudnost, spoštovanje, kaj je prav in kaj narobe, skrb za okolje, ubogljivost, ljubezen, pravičnost, strpnost.

Neposredni namen: Naučiti otroka lepega obnašanja v družbi, skrb zase in za okolje.

Posredni namen: Otrok pride do spoznanja, da veljajo v družbi in v zasebnem življenju določena pravila, ki jih upoštevamo.

Material: Kartice nasprotja, preproga ali miza.

Predstavitev:

1. Z otrokom skupaj pogledava karte nasprotja, ki jih imam v košari.
2. Pokažem prvo karto in vprašam otroka, kaj vidi na karti.
3. Če ne zna opisati, skupaj opisujeva; npr. vidim dva fanta, ki lupita banano. Eden od fantov vrže olupek na tla. Mimo pride starejša gospa. Stopi na olupek in pade.
4. Vzgojitelj: »Se ti zdi, da je ta fant odgovorno obnašal, ko je vrgel olupek na tla?«Otrok: »Ne.«
5. »Kako bi lahko ravnal drugače?«
6. « Poglejva to karto. Kaj je storil fant na tej karti?«
7. »Olupek je vrgel v koš za smeti.«
8. Povabim otroka, da pogleda še ostale karte in poišče ustrezno karto, ki pokaže, kako ravnamo v različnih življenjskih situacijah.

Razširitev: z otrokom se lahko pogovarjamo o različnih načinih ravnanja in obnašanja, ko smo zunaj na sprehodu, ko se v skupini zgodi kakšna stvar in se nam zdi primerna, da jo lahko obravnavamo na tak način, kot je predstavljen zgoraj. Spodbudimo starše, da se tudi doma pogovarjajo s svojim otrokom, kaj je dobro in kaj slabo, kaj je prav in kaj narobe.

Opombe: v skupini se vsak dan zgodi kakšna stvar, s pomočjo katere se lahko pogovarjamo o zgoraj navedenih temah. Tudi otroci že imajo razvit čut, kaj je prav in kaj narobe. Včasih je dovolj, da otroke samo spomnimo in ni potrebno vsega podrobno razlagati.

Ime dejavnosti: KAKO DELITI STVARI, KAKO POČAKATI (3-6 let)

Starost: 3 - 6 let.

Vrednota: odgovornost, hvaležnost, sodelovanje, spoštovanje, samostojnost, pomoč drugim.

Neposredni namen: otroke seznaniti z načinom, kako lahko mirno počakajo in pridejo na vrsto.

Posredni namen: sodelovanje, vzgoja za mir.

Predstavitev:

Vzgojiteljica predstavi dejavnost na konkretnem primeru, ko vidi, da otrok že nekaj časa čaka, da se njegov sošolec neha gugati in bo on na vrsti.

1. Vzgojiteljica pride do otroka, ki čaka in ga vpraša: »Bi se rad gugal?« »Povej to otroku, ki se guga.«
2. Gugajočemu se otroku vzgojiteljica reče: »Pri nas je pravilo, da se ob vrsti za gugalnico šteje do 20.«
3. Ko štejem do 20, se gugaš, nato se bo gugal on, in midva štejeva do 20. Če boš želel, boš nato zopet ti na vrsti za gugalnico.«
4. S čakajočim otrokom štejeta do 20, naredi se menjava in nato štejeta z drugim otrokom do 20.
5. Otrokoma pove, da lahko sedaj še sama štejeta do 20 in sama naredita menjavo.

Razširitev:

Beaumont Emilie, Podobe otroškega življenja, Oka otroška knjiga 2001.

Lubich Chiara, Prava sreča je v dajanju, Novi svet 2006.

Opombe: otrokom predstavimo dva načina delitve: prvi način je, ko ima nekdo npr. celo čokolado in jo razdeli med sošolce; drugi način je, ko se npr. nekdo guga na gugalnici in se na isti gugalnici želi gugati drug otrok.

Če je v vrtcu splošno pravilo, da se ob vrsti na določeno igralo šteje do 20 in je nato menjava, otrokom ne bo težko narediti menjave oziroma deliti stvari.

Ime dejavnosti: NOŠENJE STOLA (3 leta)

Starost: 3 leta in več.

Vrednota: skrb za urejenost okolja v skupini, zunaj na igrišču, doma; odgovornost za stvari, samostojnost, razvijanje pozitivne samopodobe.

Neposredni namen: koordinacija gibov, koncentracija; naučiti se zaporedja dejavnosti, ravnotežja, koordinacija oči - roka.

Posredni namen: Uspešno, varno in tiho nošenje stola iz enega mesta v sobi na drugo.

Material: Stol otroške velikosti, ki ni preveč težek, tako da ga otrok uspešno in varno nese.

Predstavitev:

1. Stopim za stol ob mizi.
2. Stol primem za naslonjalo in sedalo z obema rokama.
3. Dvignem stol v višino pasu in ga tiho nesem na drugi konec sobe.
4. Stol neslišno postavim na tla: najprej zadnji in nato sprednji nogi.

Razširitev: otroci nosijo mizo, pladenj, veliko sestavljenko zemljevida, preprogo.

Opombe: odrasli otrokom pokaže, kako neko stvar nosijo in otroci vadijo.

Ime dejavnosti: POSPRAVLJANJE (1-6 let)

Starost: od 1 do 6 let.

Vrednota: skrb za okolje, čut za drugega.

Neposredni namen: otrok sodeluje pri urejanju sob/igralnice; nauči se cikla dejavnosti: vzamem, delam, pospravim.

Posredni namen: delovne navade, graditev skupnosti, otroku privzgojimo občutek za red.

Material: barvice, papir, karte zaporedja.

Predstavitev: otroci imajo možnost prostega dostopa do igrač in materialov (pohištvo primerno zanje) in vsaka stvar ima svoje mesto (fotografija na polici, omari, kjer je določena stvar pospravljena).

Pred predstavitvijo je potreben dogovor oziroma vzpostavitev pravil, ki nam omogočajo složno skupno življenje.

1. Vzamem želeno stvar (npr. papir in barvice).
2. Rišem.
3. Pospravim barvice na njihovo mesto.
4. Pospravim risbo.
5. Preverim, kakšna je miza in jo po potrebi očistim.

Kadar se dejavnost zaključuje, lahko 5 minut pred zaključkom damo svetlobni znak: ugasnemo in prižgemo luč; (z otroki se že prej pogovorimo, da to pomeni, da bomo kmalu zaključili). Čez 5 minut zapojemo pesem *Pospravimo*.

Razširitev: generalno čiščenje: otroci pomagajo brisati prah, urediti sobo. Otroci sodelujejo s svojimi predlogi, idejami. Fotografiramo otroka pri dejavnosti in naredimo kartice zaporedja, ki jih nato damo na vidno mesto.

Z pospravljanje po kosilu lahko pripravimo kartice z opravili. Ko pride otrok s stranišča, vzame kartico, ki je na vrsti: pomaga pri brisanju miz, postavljanju ležalnikov, pometanju, urejanju stolov ipd.

Pospravimo:

Po - spra - vi - mo, po - spra - vi - mo.
Po - ma - ga - mo po - spra - vlja - ti.

ODNOS DO OKOLJA

Ime dejavnosti: LOČEVANJE ODPADKOV (3 leta)

Starost: 3 leta in več.

Vrednota: spoštovanje, skrb, odgovornost.

Neposredni namen: otrok se nauči pravilno ločevati odpadke.

Posredni namen: spoštljiv odnos do okolja, varčnost, zavest o obnovljivosti virov.

Material: 5 košev (papir, biološki odpadki, embalaža, steklo in preostali odpadki), napisi s sliko (glej priloge).

Predstavitev:

Predstavitev izvedemo čim prej v vrtčevskem letu, po potrebi pa tudi med letom, po dejavnosti, pri kateri ostanejo odpadki.

Koši so postavljeni v sobi skupaj ali narazen na primernih mestih (npr. koš za biološke odpadke pri mestu za malico, koš za papir pri papirju itd.).

»Pri delu ali po jedi nam velikokrat ostanejo odpadki. Odpadke za sabo vedno pospravimo v koš.«
»Za odpadke imamo različne koše. Vsakega odpadka ne moremo dati v vsak koš. Zato smo na koše nalepili napise in slike, da lahko pogledate, kateri odpadek gre v kateri koš.«

Vzamem npr. prazno plastenko in jo pokažem otrokom.

»Kaj mislite, v kateri koš gre ta plastenka?«

Otroci pokažejo.

Če pokažejo pravi koš, vržem plastenko v koš, če napačnega, pa jim pokažem, kateri koš je pravi.

»Plastenke in vsa odpadna embalaža gre v koš za embalažo.«

Potem vzamem odpadni papir in ga ponudim otroku.

»Ali bi znal poiskati pravi koš za ta papir?«

Otrok poišče koš; če je treba, ga usmerim.

»Ves odpadni papir in karton gre v koš za papir.«

Enako pokažem še za ostale koše takoj ali ob drugi primerni priložnosti.

Na koncu ostane odpadek, ki ne sodi v noben drug koš, npr. odpadno blago pri šivanju. Pokažem otrokom.

»Če imamo odpadek, ki ne gre v noben drug koš, ga pospravimo v ta koš. Ta koš je namenjen preostanku odpadkov.«

Razširitev:

Pogovor z otroki o zemlji in ohranjanju narave; zakaj ločujemo, kaj se zgodi z odpadki, ko jih čistilke odnesejo.

Obisk zbirnega mesta in ogled nalaganja in odvoza odpadkov.

Branje otroške literature na temo ločevanja odpadkov.

Uporaba odpadkov za druge namene - reciklaža. Z otroki odpadke uporabimo, da iz njih naredimo nekaj čisto novega (npr. iz ostankov rolic toaletnega papirja izdelamo metulje in druge živali).

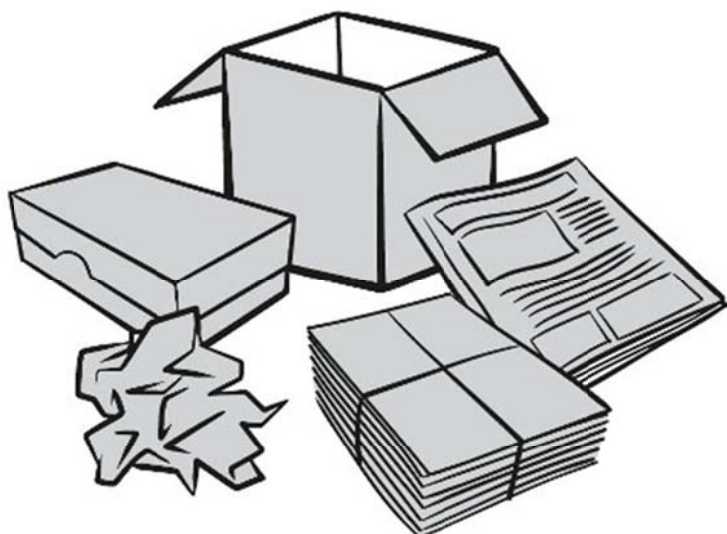
Opombe:

Pri pospravljanju polomljenega stekla obvezno uporabimo metlico in smetišnico. Takega stekla nikoli ne pobiramo z rokami. O tem se ogovarjamo z otroki.

Ko smo zunaj vrtca (izlet, sprehod), enako ločujemo; če ni košev, odpadke spravimo v vrečko in jih ob prihodu v vrtec skupaj z otroki ločimo.

PAPIR

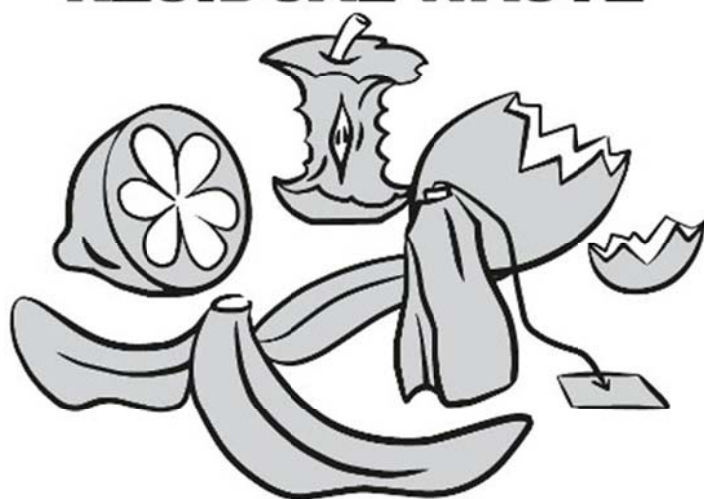
PAPER

 Vse za Odpadke
www.vsezaodpadke.si

BIOLOŠKI ODPADKI

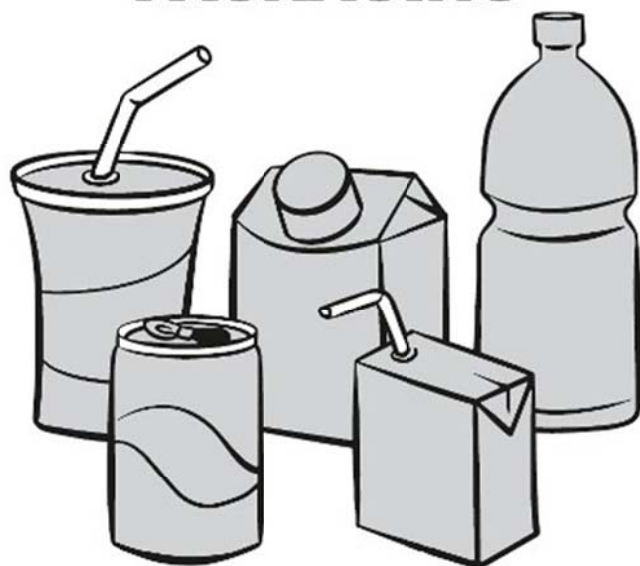
RESIDUAL WASTE

 Vse za Odpadke
www.vsezaodpadke.si

EMBALAŽA

PACKAGING

 Vse za Odpadke
www.vsezaodpadke.si

STEKLO

GLASS

 Vse za Odpadke
www.vsezaodpadke.si

PREOSTANEK ODPADKOV

RESIDUAL WASTE

 Vse za Odpadke
www.vsezaodpadke.si

Ime dejavnosti: ZAPIRANJE VODE (1-6 let)

Starost: od 1 do 6 let.

Vrednota: skrb za okolje, varčevanje, ekološka osveščенost.

Neposredni namen: uporabiti toliko vode, kot je potrebujem, otrok uporablja pipo.

Posredni namen: varčevanje, otrok se zaveda pomena pitne vode.

Material: lijak, pipa.

Predstavitev:

1. Povabim otroka k lijaku.
2. Odprem pipo.
3. Natočim vodo ali si umijem roke.
4. Takoj in z jasno potezo zaprem pipo.
5. Rečem: »Stop.«

Razširitev:

Na vrčku za vodo lahko označimo, do kod naj naliže vodo.

Pri umivanju rok lahko zaprejo vodo, ko si jih milijo in jo ponovno odprejo pri splakovanju.

Enako pri umivanju zob.

Opombe:

Predstavimo na začetku leta in nekaj časa dosledno spremljamo.

Pogovor v krogu: od kod voda, pomen za življenje, nekje nimajo vode in hodijo daleč ponjo ipd.

Ime dejavnosti: SPOŠTLJIV ODNOS DO HRANE (1-6 let)

Starost: od 1 do 6 let.

Vrednota: spoštovanje dobrin, odgovornost.

Neposredni namen: otrok poje toliko, kot si je izbral.

Posredni namen: hrana je dobrina in je ne mečemo proč; otrok prevzame odgovornost zase.

Material: hrana, pribor.

Predstavitev:

Ko otrok pride po hrano, si jo sam postreže: sam namaže na kruh, sam dozira z zajemalko, sam vzame solato.

Spodbujamo, da vzame toliko, kolikor bo pojedel. Lahko pride še iskat.

Če ostane hrana na krožniku, npr. kos kruha, sadje, to lahko poje kasneje.

Razširitev:

Pogovor v skupini o trudu ljudi, ki nam pripravljajo hrano.

Pogovor o lačnih ljudeh.

V vrtcu tudi sami kdaj kuhamo, pečemo in utrjujemo zavest.

Opombe:

Otroke navajamo na samostojno presojo in s takšnim načinom otrok pridobi količinske izkušnje. V prvih mesecih se še dogaja, da si naložijo preveč - potrebujejo čas.

Otroške knjige s to tematiko: *Podobe otroškega življenja, Lepo vedenje za mizo, ipd.*

Ime dejavnosti: VRT IN LONČNICE V VRTCU (1-6 let)

Starost: 1-6 let.

Vrednota: skrb za rastline, skrb za okolje, sodelovanje, pomoč, odgovornost.

Neposredni namen: spoznavanje rastlin in kako skrbimo zanje.

Posredni namen: spoštovanje rastlin, skrb za rastline, odgovorno ravnanje z rastlinami.

Material: zelenjavni ali cvetlični vrt v zunanjem prostoru vrtca, lončnice v notranjih prostorih vrtca, vsa potrebna oprema, orodje za vrtilkanje.

Predstavitev:

Sejanje rastlin: najprej pripravimo vse pripomočke, ki jih bomo potrebovali (gredica/lonec, motika, semena, zalivalka z vodo). Nato z motiko razrahljamo zemljo. Za tem s prsti zajemamo semena in jih enakomerno posipamo po vsej površini. Sledi še zakrivanje semen z motiko ter zadnji korak zalivanje z vodo.

Sajenje rastlin: najprej pripravimo vse pripomočke, ki jih bomo potrebovali (gredica/lonec, motika, sadika, zalivalka z vodo). Nato z motiko razrahljamo zemljo in na enem mestu naredimo luknjo. Previdno primemo sadiko in jo položimo v luknjo. Korenine z vseh strani zakrijemo z zemljo. Zadnji korak je zalivanje novo posajene rastline z vodo.

Zalivanje rastlin: pripravimo vse pripomočke, ki jih bomo potrebovali (lončnica/gredica rastlin, zalivalka z vodo). Najprej si ogledamo rastlino, s prsti potipamo zemljo in ugotovimo, ali je suha ali mokra. Če je suha, jo zalijemo, drugače ne.

Pobiranje pridelkov: najprej pripravimo vse pripomočke, ki jih bomo potrebovali (gredica z rastlinami/lončnica, po potrebi škarje, košaro ali posodo). Nato si ogledamo, kateri plodovi so že dovolj zreli za pobiranje. Plodove s škarjami ali brez, kot je primerno, pobereмо z rastline in jih položimo v košaro/posodo. Za zadnji korak bi bilo najboljšo, če bi pobrane plodove skupaj z otroki kasneje uporabili pri malici, kosilu...(kuhanje čaja, korenček pri malici, jagode pri malici itd.).

Skrb za urbane rastline (pobiranje listja): najprej pripravimo vse pripomočke, ki jih bomo potrebovali (grablje, metla, smetišnica, samokolnica). Nato poiščemo prostor, kjer je na tleh listje. Z metlo oziroma z grabljami začnemo čistiti in delati kup. S pomočjo smetišnice pospravimo listje na samokolnico, ki jo na koncu izpraznimo na za to določenem mestu.

Skrb za urbane rastline (obrezovanje žive meje): najprej pripravimo vse pripomočke, ki jih bomo potrebovali (škarje, samokolnica, metla, smetišnica). Nato poiščemo grm, ki ga je potrebno obrezati. S škarjami postrižemo veje, ki so predolge. Na koncu pometemo za seboj in samokolnico izpraznimo na za to določenem mestu.

Razširitev:

Branje knjig o vrtilkanju, delu na kmetiji ipd.

Korake dela lahko spoznavamo s pomočjo kartic s slikami.

Z otroki se odpravimo na obisk kmetije, kjer nam kmet pokaže delo na kmetiji; pri nekaterih opravilih se lahko pridružijo tudi otroci.

Spoznavamo dele rastlin preko sestavljanke.

Smo sami zgled pri ravnanju z rastlinami v sobi, na vrtu.

Pripravimo material za delo z rastlinami (sejanje, sajenje, zalivanje).

Opombe:

Vse zgoraj omenjene dejavnosti bi lahko prenesli seveda tudi v notranje okolje (razen grabljenja listov). Možno je, da ima otrok svojo lastno lončnico, ki jo spremlja od sejanja/sajenja do obiranja. Vsak korak naredi sam in opazuje dogajanje med rastjo rastline.

Poleg zelenjavnega ali cvetličnega vrta lahko z otrokom naredimo tudi zeliščni vrt in zelišča kasneje ravno tako uporabili v kuhinji (npr. čaj).

Ime dejavnosti: GOJIM RASTLINE (5-6 let)

Starost: 5-6 let.

Vrednota: odgovornost.

Neposredni namen: razvoj otrokovih občutkov odgovornosti.

Posredni namen: poznavanje nalog in odgovornosti.

Material: bombaž, plastični krožniki, zrna fižola, čičerke in leče.

Predstavitev:

1. Otroci sedijo okrog mize.
2. Vzgojitelj da vsakemu otroku krožnik.
3. Vzgojitelj skupaj z otroci položi na krožnike bombaž, nanj pa zrna fižola.
4. To prekrije z bombažem.
5. Nato polijejo bombaž z vodo.
6. Vsak otrok odnese fižol domov.
7. Vzgojitelj pove, da morajo rastline zalivati vsak dan in jih dati na sonce.
8. Ko rastline vzklijejo, jih otroci prinesejo v igralnico.
9. Otrok z najlepšo rastlino prejme nagrado.

Razširitev: Otrok, ki ima najlepšo rastlino, jo postavi v cvetlični lonček.

Opombe: Vzgojitelj od časa do časa vpraša otroke, če njihove rastline kaj rastejo in če jih zalivajo.

Ime dejavnosti: SKRB ZA ŽIVALI (1-6 let)

Starost: 1-6 let (tudi starejši).

Vrednota: sodelovanje, spoštovanje, skrb za druge, odgovornost.

Neposredni namen: skrb za živali.

Posredni namen: skrb za živo bitje, skrb za druge, odgovornost, pomoč.

Material: pripomočki za čiščenje akvarija, terarija, kletke. Vse potrebno za ponovno ureditev okolja, v kateri živijo živali. Hrana, voda, vitamini, minerali za živali.

Predstavitev:

1. Otroka povabim, da se mi pridruži pri čiščenju živalskega bivališča.
2. Pripraviva orodje za čiščenje.
3. Če je možno, žival odstraniva za čas čiščenja, sicer mu povem, da morava biti zelo previdna, da ne vznemirjava živali.
4. Očistiva bivališče.
5. Na novo pripraviva bivališče.
6. Vrneva žival v bivališče.
7. Pospraviva, kar sva počistila.
8. Pospraviva orodje.
9. Opazujeva žival.

Razširitev:

Otrok je lahko tedensko ali dnevno zadolžen za hranjenje živali.

Otrok lahko raziskuje značilnosti živali.

Otroci lahko živali poimenujejo.

Otrok žival opazuje.

Otrokom pripovedujemo, kaj imajo živali rade in česa ne.

Ime dejavnosti: KATERA ŽIVAL SEM? (3-5 let)

Starost: 3-5 let.

Vrednota: ljubezen/ljubezen do živali.

Neposredni namen: sposobnost spoznavanja in posnemanja živali.

Posredni namen: otroci se usposobijo za razumevanje pomena ljubezni do živali.

Material: barva za volno, živalski kostumi, živalske maske, slike živali.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj pregleda slike živali skupaj z otroci.
2. Prosi vsakega otroka, naj izbere žival, ki jo ima najraje.
3. Otroci eden za drugim posnemajo svojo najljubšo žival, ne da bi povedali njeno ime in ne da bi posnemali njen glas.
4. Drugi otroci skušajo uganiti, za katero žival gre.
5. Potem ko vsak otrok izvede svojo dejavnost, se pobarva obraze otrok.
6. Otroci nosijo živalske kostume in maske in oponašajo živali.

Razširitev: otroke se nauči pesmico o kmetiji.

Pesem 'Ali Baba's Farm'

THE SONG 'ALĪ BABA'S FARM'

Ali Ba-ba, he has a little farm,

On his farm he has some little lambs, "Baa, Baa"cry his little lambs,
On the farm of Ali Ba-ba.

Ali Ba-ba, he has a little farm,

On his farm he has some little cows, "Moo, Moo"cry his little cows,
On the farm of Ali Ba-ba.

Ali Ba-ba, he has a little farm,

On his farm he has some little pigs, "Oink, Oink"cry his little pigs,
On the farm of Ali Ba-ba.

Ime dejavnosti: ZMANJŠANA PORABA PLASTIČNE EMBALAŽE (3,5 let)

Starost: 3,5 let in več.

Vrednota: odgovornost, spoštovanje, samostojnost, sodelovanje, samozavest.

Neposredni namen: otrok se nauči šivati in si sešije svojo vrečko, ter jo uporabi namesto plastičnih vrečk.

Posredni namen: Otrok začuti, da je tudi on soudeležen pri varovanju narave in da lahko veliko naredi za varovanje narave. Dobi nekaj idej, kako lahko to naredi in to ponotranji. Staršem predlaga uporabo vrečk iz blaga, ko odraste, pa jih sam uporablja.

Material: Star tekstil (raztrgana, popackana ali stara oblačila), kreda za risanje po blagu, škarje, šivanka, sukanec, model za vrečko.

Predstavitev:

Začnemo z uvodno zgodbo in razložimo, da onesnažujemo naravo na več načinov. Z različnimi izpušnimi plini, s preveliko porabo vode, plastike in druge embalaže, s potratnim ravnanjem z elektriko... Nato povemo, da je nujno, da se vsak izmed nas malo potrudi in naredi kar more. Povemo nekaj primerov, kako se da varovati naravo (ne mečemo smeti po tleh, jih pravilno ločujemo, varčujemo pri porabi embalaže, elektrike, vode, uporabljamo vrečke iz blaga, ne kupujemo stvari, ki jih ne potrebujemo...).

Razložimo, da je plastična embalaža za okolje zelo strupena ter da se moramo truditi poiskati kaj drugega. Naštejemo možne načine zmanjšanja porabe plastike (uporaba povratnih steklenic namesto plastenk, hrana, ki je zapakirana v čim manj embalaže oziroma čim več domače hrane/hrane s tržnice, pitje vode iz pipe, vrečke iz blaga namesto plastičnih vrečk...). Nato se lotimo dela. Najprej otrokom razložimo, kako bo delo potekalo in jim pokažemo končni izdelek.

Stara oblačila raztegnemo, ter s kredo za blago obrišemo preprost model za vrečko. Nato po obrisani črti razrežemo stare majice/hlače. Nato sešijemo, zrežemo še roče, ter prišijemo na vrečko. Na koncu lahko gremo skupaj z otroki v trgovino, kupimo domače sadje in uporabimo svoje nove vrečke. Vrečka se lahko tudi pere.

Razširitev: vrečko lahko tudi pobarvamo, našijemo kakšen vzorček...

Opombe: manjšim otrokom pomagamo pri rezanju blaga ali šivanju, če je to potrebno.

Ime dejavnosti: RECIKLIRANJE STAREGA PAPIRJA (3 leta)

Starost: 3 leta in več.

Vrednota: odgovornost, spoštovanje, samostojnost, sodelovanje, samozavest.

Neposredni namen: otrok vidi, da se da star papir predelati in znova uporabiti.

Posredni namen: otrok začuti, da je tudi on soudeležen pri varovanju narave in da lahko veliko naredi za varovanje narave. Dobi nekaj idej, kako lahko to naredi in to ponotranji.

Material: Časopisni ali drugi odpadni papir, mešalnik, voda, plastični zaboj, sito pritrjeno na lesen okvir, lesena ploščica.

Predstavitev:

1. Začnemo z uvodno zgodbo - razložimo, da onesnažujemo naravo na več načinov. Z različnimi izpušnimi plini, s preveliko porabo vode, plastike in druge embalaže, s potratnim ravnanjem z elektriko... Nato povemo, da je nujno, da se vsak izmed nas malo potruji in naredi nekaj za čisto naravo. Povemo nekaj primerov, kako se da varovati naravo (ne mečemo smeti po tleh, jih pravilno ločujemo, varčujemo pri porabi embalaže, elektrike, vode, uporabljamo vrečke iz blaga, ne kupujemo stvari, ki jih ne potrebujemo...).
2. Otrokom na kratko povemo tudi, kaj se zgodi s smetmi, ki jih veliki tovarnjaki iz kontejnerjev odpeljejo na deponije (jih predelajo/reciklirajo in ponovno uporabijo). Nato jim pokažemo, kako se da reciklirati star papir.
3. Najprej raztrgamo časopisni papir na majhne koščke. Damo ga v mešalnik, ter prilijemo vodo. Vse skupaj zmešamo, da postane gladka zmes. Nato v plastični zaboj nalijemo 6 kozarcev vode, ter zlijemo papirno mešanico noter. Premešamo. Potem vzamemo sito, zajamemo mešanico in odcedimo. Na vrh damo leseno ploščo in dobro stisnemo, da se čim več vode odcedi. Nato vzamemo papir stran od cedila, ter ga posušimo. Nato pa nanj nekaj napišemo, narišemo. Na primer, kako se bomo trudili varovati naravo.

Razširitev: Otrokom lahko preberemo knjigo Varujmo okolje (Emilie Beaumont) in Zeleni otroci (Neil Moris). Skupaj lahko tudi zbirajo star papir.

Ime dejavnosti: UGAŠANJE LUČI (4-6 let)

Starost: 4 do 6 let.

Vrednota: odgovornost do okolja.

Neposredni namen: navajanje otrok na varčevanje z energijo.

Posredni namen: skrb za naš planet.

Material: globus.

Predstavitev:

Z otroki sedimo v krogu. Na sredini imamo globus. Naredim uvod: »Pogovarjali se bomo o elektriki. Za kaj potrebujete v vaših domovih elektriko?« Otroci naštevajo. Nadaljujem: »Elektrika je v naših življenjih zelo prisotna in pomembna. Električno energijo pridobivamo v posebnih obratih, elektrarnah, od koder je po kabljih električnega omrežja razpeljana do naših domov - do vtičnic, na katere lahko priključimo vse mogoče naprave.« »Ponazorimo, kako elektrika potuje. Primimo se za roke.« Vzgojitelj stisne desno roko svojega levega soseda, on pa ta impulz prenese na svojo levo roko. Tako tok potuje prek vseh otrok do vzgojitelja. »Zdaj pa si v tišini predstavljajmo, da elektrika ne pride do našega doma.« (Vstanem in ugasnem luč.) ... »To povzroči, da hladilnik ne deluje več, ne televizija, ne računalnik, še hrane ni mogoče skuhati, ponoči je tema, voda v kopalnici je mrzla, pralni stroj ne pere... To bi bilo res grozno.« »Naše življenje je precej odvisno od električne energije, a priznati moramo, da je z njo tudi nekaj težav, da tudi elektrika povzroča onesnaževanje zemlje, zato je naša naloga, da zmanjšujemo njeno porabo. Kako lahko to storimo?« Otroci podajajo svoje predloge. Povabim jih, da se osredotočimo na razsvetljavo, na luči:

- boljša izraba dnevne svetlobe;
- uporaba varčnih žarnic, ki porabijo manj energije in imajo daljšo življenjsko dobo;
- ugašanje luči ob zapustitvi prostora.

Dogovorimo se, kdo bo skrbel za ugašanje luči ob odhodu iz sobe/igralnice/garderobe. Naj ne bo to le vzgojiteljeva skrb.

Za zaključek lahko igro, s potovanjem elektrike prek stiskov rok, ponovimo.

Razširitev:

»Trudimo se zmanjšati porabo električne energije zato, ker ljubimo naš zeleni planet. Kdor ga ljubi, naj postane njegova ZELENA STRAŽA. Zelena straža skrbi, da je prižganih toliko luči, kolikor se jih potrebuje, in da se te ugasnejo, če ni nikogar v sobi/igralnici/garderobi...« »Kdo

se javi v zeleno stražo naše skupine?» Tiste, ki se javijo, z zeleno označim in se jim zaploska.

Risanje in pogovor o tem, kako so živeli naši predniki, ko elektrika še ni prišla do njihovih domov.

Ime dejavnosti: VARČEVANJE (4-5 let)

Starost: 4-5 let.

Vrednota: varčnost.

Neposredni namen: razvijati sposobnost otrok, da bi prepoznali pomen varčevanja z materiali in energijo.

Posredni namen: naučiti se varčnosti in varčevanja.

Material: otroci prinesejo od doma račun za elektriko ali vodo.

Predstavitev:

1. Vzgojitelj razpravlja z otroci o tem, kako varčujemo z energijo. Pove, kakšno škodo lahko povzroči prevelika poraba vode in nepotrebna poraba elektrike.
2. Navede primere o tej temi.
3. Vzgojitelj da otrokom papir, ki je na eni strani popisan in jih spodbudi, naj ga uporabljajo.
4. Lahko razpravlja o škodi, ki nastane zaradi uporabe preveč papirja oziroma o tem, da se podira preveč dreves.

Razširitev:

Naslednjo uro lahko otroci delajo z odpadnimi materiali kot papirnate role toaletnega papirja, zamaški steklenic in s kartonskimi škatlami. Lahko razpravljajo o tem, kako se te stvari reciklira.

Opombe:

Vzgojitelj lahko spregovori o nepotrebem šiljenju svinčnikov, lahko pove otrokom, naj ne trgajo papirja, poškodujejo igrač, da ne smejo puščati teči vode iz pip in da naj pojedjo vso hrano na krožnikih.

PRILOGE

- A Prijetno - neprijetno*
- B Prijetni - neprijetni občutki*
- C Čustva - tridelne karte*
- D Čustva in dogodki slike*
- E Čustva in telo*
- F Delovni list: Moja čustva*
- G Delovni list: Ko sem ...*
- H Pismo olajšanja*

Branje v travi.

Igra v skupini otrok.

Igra v peskovniku.

Nagajanje, prepir.

Padec s kolesom.

Prejemanje darila.

Prepad.

Prepir staršev.

Družinski izlet.

Samota.

Tema.

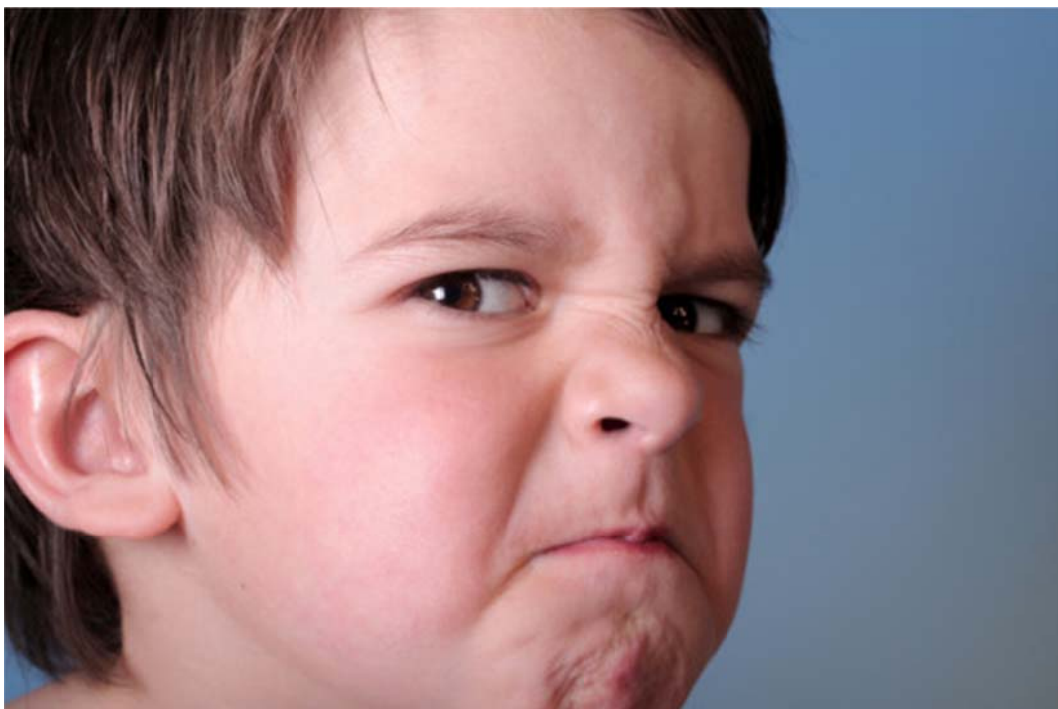

V bazenu.

PRIJETNO

NEPRIJETNO

Prijetna čustva	Neprijetna čustva
ljubezen	krivda
navdušenje	žalost
hvaležnost	trma
spoštovanje	sovraštvo
veselje	strah
radovednost	jeza
zadovoljstvo	nepotrpežljivost
zaupanje	razočaranje
ponos	ljubosumje

JEZA

VESELJE

STRAH

ŽALOST

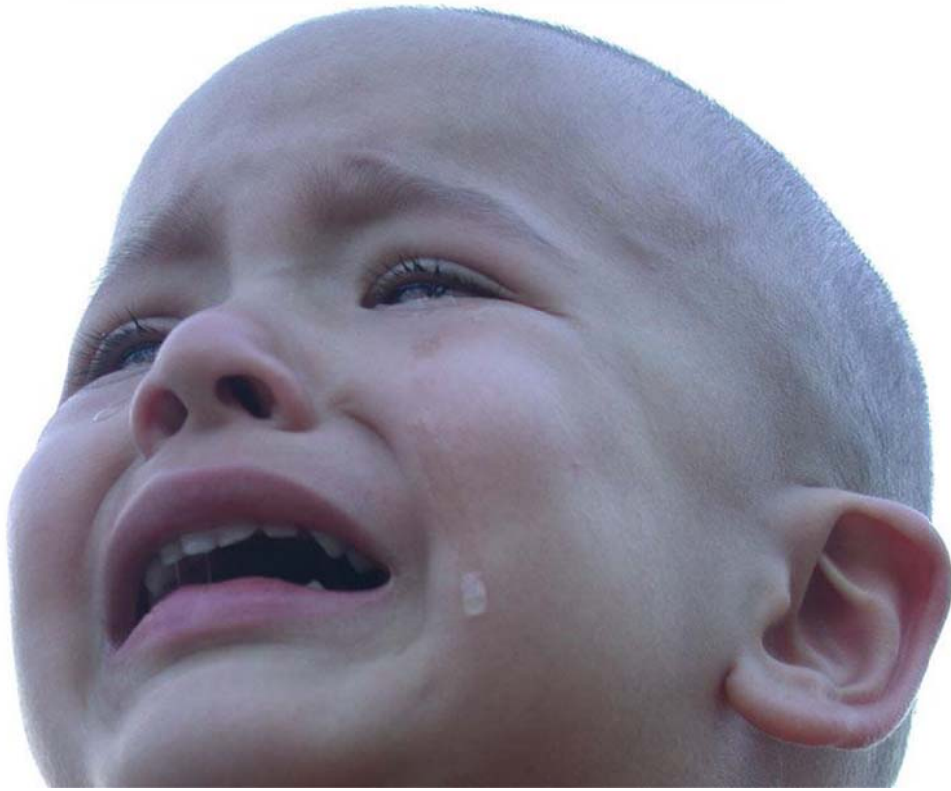
JEZA

VESELJE

STRAH

ŽALOST

PRILOGA D: ČUSTVA - DOGODKI IN SLIKE

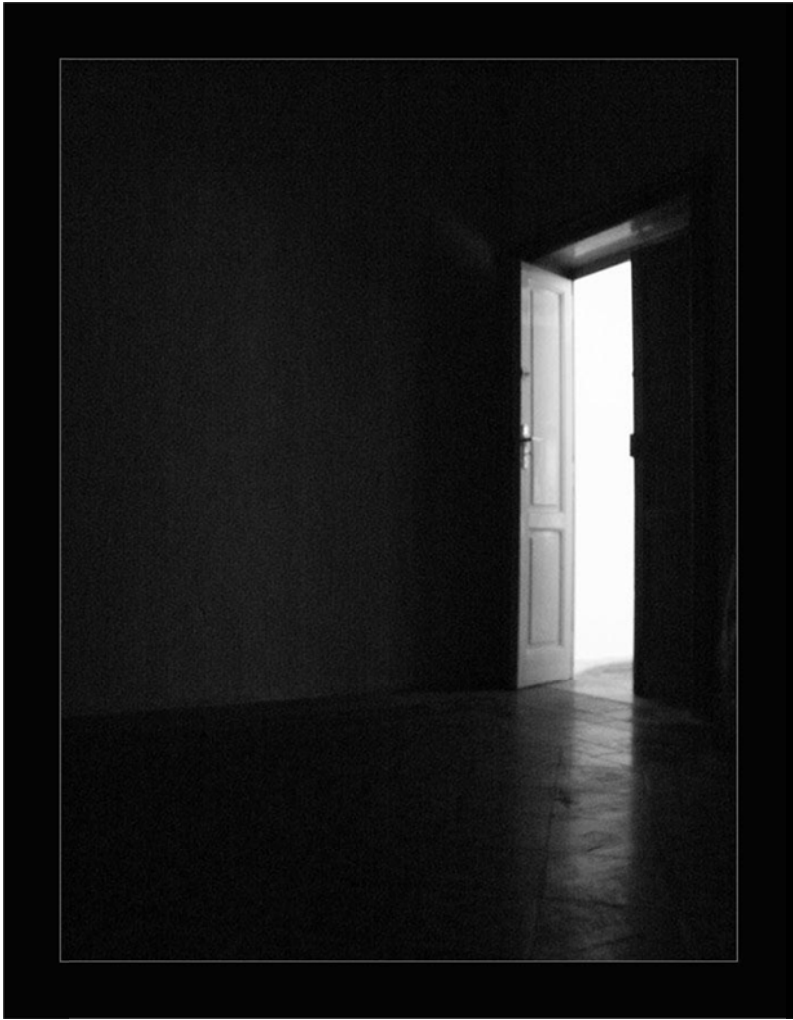

PRILOGA E: ČUSTVA - DOGODKI IN BESEDE

ČUSTVO	IZRAZ TELESA
jeza	stisnjena čeljust
veselje	nasmeh
navdušenje	cvileč glas
užaljenost	šoba
trema	bolečine v želodcu
sovraštvo	tresoče se roke in noge
vznemirjenost	potne roke
osramočенost	rdeč obraz
strah	razbijajoče srce

žalost	solze
sreča	poskakujoča hoja
veselje	nasmeh
navdušenje	cvileč glas
užaljenost	šoba
trema	bolečine v želodcu
sovraštvo	tresoče se roke in noge
vznemirjenost	potne roke
osramočенost	rdeč obraz
strah	razbijajoče srce

žalost	solze
sreča	poskakujoča hoja

Moja čustva 1

Srečen sem, ko

Razjezim se, ko

Žalosten sem, ko

Prestrašim se, ko

Počutim se osamljeno, ko

Počutim se mirno, ko

Sovražim, ko

Rad imam, ko

Trmast sem, ko

Ponosen se, ko

Ko sem dobro volje,

Ko sem jezen,

Ko sem radoveden,

Ko sem kriv,

Ko sem presenečen,

Ko sem osamljen,

Ko sem prestrašen,

Ko sem srečen,

Ko sem otožen,

Ko sem sramežljiv,

PRILOGA H: PISMO OLAJŠANJA

Pismo olajšanja

(Napišemo ga osebi, na katero smo jezni; pisanje pomaga razjasniti čustva in misli in pomaga zmanjševati jezo in stres; ni potrebno, da ga odpošljemo.)

LITERATURA

Afat, N. (2013) *Cocuklarda Ustun Zekânin Yordayici Olarak Ebeveyn Tutumlari*. Hasan Ali Yucel Egitim Fakultesi Dergisi, vol. 20, pp. 155-168.

Alič, C. (2012) *Pedagogika montessori: Priročnik za vsakdanje življenje (interno gradivo)*. Ljubljana: Uršulinski zavod.

Arslan, E. (2010) Analysis of communication skill and interpersonal problem solving in preschool trainees - suggests education in problem solving, *Social behavior and personality*, vol. 38 (4), pp. 523- 530.

Aydin, M.Z. and Akyol Gurler, S. (2012) *Okulda Degerler Egitimi*. Ankara: Nobel Publication.

Balog, Z., (2005) *Bonton 2 (ali) Kako ne postaneš teleban* v novih 100 lekcijah*. Ljubljana: DZS.

Blagotinšek, Z. et al. (2009) *Pedagogika montessori (interno gradivo)*. Ljubljana: Uršulinski zavod.

Brock, A. (2012) Building a model of early years professionalism from practitioners' perspectives, *Journal of Early Childhood Research*, vol. 11 (1), pp. 27-44.

Camodeca, M., Taraschi, E. (2015) Like Father, Like Son? The Link Between Parents' Moral Disengagement and Children's Externalizing Behaviors, *Merrill-Palmer Quarterly*, vol. 61 (1), pp. 173-191.

De Leon M. P. E. (2012) Methods and Practices of Urban Filipino Parents in Promoting Mabuting Asal among Preschool Children, *Social science diliman*, vol. 8 (2), pp. 41-66.

Dinc B. (2011). *Okuloncesi Donemde Degerler Egitiminin Yeri ve Onemi*. (Editor: Arzu Arikan). Okuloncesi Donemde Degerler Egitimi. Eskisehir: Anadolu Universitesi Web-Ofset Tesisi,

149-164.

Dumčienė, A., Šukienė, D. (2014) From cooperation of parents and educators towards empowering partnership, *Education physical training sport*, vol. 3 (94), pp. 16-24.

Harcourt, D., Mazzone, V. (2012) Standpoints on quality: Listening to children in Verona, *Australasian Journal of Early Childhood*, vol. 37 (2), pp. 19-26.

Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Prior M. R., Kehoe, C. (2010) Tuning in to Kids: improving emotion socialization practices in parents of preschool children - findings from a community trial, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 51 (12), pp. 1342-1350.

Hoffman, M. L. (2000) *Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice*, Cambridge U.K., Cambridge University Press.

Hokeleki H. (2011) *Ailede, Okulda ve Toplumda Degerler Psikolojisi ve Egitimi*. Istanbul: Timas.

Jarc, M. (2014) Najpomembnejša so prva leta, *Vzgoja*, vol. XVI/4, 64, pp. 14-15.

Johansson, E., Cobb-Moore, C., Lunn-Brownlee, J., Ailwood, J., Walker, S., Boulton-Lewis, G. (2014) Children's perspectives on values and rules in Australian early education, *Australasian Journal of Early Childhood*, vol.39 (2), pp. 12-20.

Kierfeld, F., Ise, E., Hanisch, C., Görtz-Dorten, A., Döpfner, M. (2013) Effectiveness of telephone- assisted parent-administered behavioural family intervention for preschool children with externalizing problem behaviour: a randomized controlled trial, *Eur Child Adolesc Psychiatry*, vol. 22, pp. 553-56.

Killen, M., & Smetana, J. S. (Eds.) (2006) *Handbook of Moral Development*. Mahwah, NJ, London: Lawrence Erlbaum Associates.

Kopnina, H. (2013) An Exploratory Case Study of Dutch Children's Attitudes Toward Consumption: Implications for Environmental Education, *The Journal of Environmental Education*, vol. 44 (2), pp. 128-144.

Kovačič-Peršin, P. (2013) Vzgoja za svetovni etos v šoli v *Svetovni etos: globalno in lokalno. Grosuplje*, Partner graf, pp. 106.

Krzyzanek, J. (2005) Bonton za otroke: vesel in zabaven. Ljubljana: Koleda.

Kurikulum za vrtce (1999) Available at:

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf. [Accessed 29 August 2015].

Lubich, C. (2006) Prava sreča je v dajanju. Ljubljana: Novi svet.

Malti, T., Eisenberg, N., Kim, H., Buchmann, M. (2013) Developmental Trajectories of Sympathy, Moral Emotion Attributions, and Moral Reasoning: The Role of Parental Support, *Social Development*, vol 22 (4), pp. 773-793.

Montessori, M. (2011) Povezovanje v družbene skupine v Srkajoči um. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo, 249-258.

Nesliturk, S. (2014) Effects of mother attitude on the values of children of 6 years old, *International Journal of Academic Research Part B*, vol. 6 (3), pp. 95-100.

Nowak-Fabrykowski, K. (2010) Moving from ethical awareness to deeper understanding and practice: kindergarten teachers' experience with developing caring dispositions in children, *Early Child Development and Care*, vol. 180 (4), pp. 441-452.

- Opeka, T. et al. (2011/12) Zapiski z izobraževanje za pedagoga montessori za otroke v starosti od rojstva do treh let (interno gradivo). Ljubljana: Uršulinski zavod.
- Opeka, T. et al. (2012/13) Zapiski z izobraževanje za pedagoga montessori za otroke v starosti od treh do šest let (interno gradivo). Ljubljana: Uršulinski zavod.
- Öztürk, S. (2010) The Opinions of Preschool Teachers about Ethical Principles, *Educational Sciences: Theory & Practice*, vol. 10 (1), pp. 393-418.
- Pesken Akca, R. (2012) Ana- Babaların Çocuk Yetistirmede Asiri Koruyucu Olmaları. *Akademik Bakis Dergisi*, pp.: 29. <http://www.akademikbakis.org>.
- Peterson, C.C., Siegal, M. (2002) Mindreading and moral awareness in popular and rejected preschoolers, *British Journal of Developmental Psychology*, vol. 20, pp. 205-224.
- Roopnarine J. L., Krishnakumar A., Metindogan A. and Evans M. (2006) Links Between Parenting Styles, Parent-Child Academic Interaction, Parent-School Interaction, and Early Academic Skills and Social Behaviors in Young Children of English-Speaking Caribbean Immigrants. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 238-252.
- Ružić, S. (1976) Bonton za otroke. Ljubljana: Orbital.
- Sengun M. (2013) Anne-baba Tutumuna Gore Lise Öğrencilerinin Ahlâki Olgunluk Düzeyleri. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* c. 12, 23, 203-215.
- Thompson, M. (2011) Developing moral values in children: observations from a preschool, *Life Psychology*, vol. 19 (2), pp. 394-411.
- Thornberg, R. (2009) The moral construction of the good pupil embedded in school rules.

Tirri, K., Husu, J. (2000) Uncovering a relational epistemology of ethical dilemmas in early childhood education. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (New Orleans, LA, April 24-28, 2000).

Vtič Tršinar, D. (2006) Pri nas doma se pogovarjamo: za družine, ki hočejo več. Maribor: Društvo za boljši svet.

Wainman, B., Johnsson, E., Boulton-Lewis, G., Walker, S., Brownlee, J., Cobb, C., Whiteford, C. (2012) Young children's beliefs about including others in their play: Social and moral reasoning about inclusion and exclusion, *Australasian Journal of Early Childhood*, vol. 37 (3), pp. 137-146.

Zver, T. (2009) Sprostimo in umirimo naše otroke. Renkovci: samozaložba.

Upoštevanje etike

Starši otrok v vrtcih so bili obveščeni o projektu v pisni obliki in na roditeljskih sestankih. Starši otrok, katerih fotografije so objavljene v priročniku, so dali dovoljenje, da jih lahko vključimo v priročnik.